

Ons eigen verhaal

De inzet van Gedeputeerde Staten voor een slimmer, schoner en sterker Zuid-Holland 2015 - 2019

provincie **HOLLAND**
ZUID

December 2018

Jaap Smit - Commissaris van de Koning

Floor Vermeulen (VVD)

Han Weber (D66)

Adri Bom-Lemstra (CDA)

Rik Janssen (SP)

Jeannette Baljeu (VVD)

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland
December 2018
www.zuid-holland.nl

Vormgeving en productie:
Vakteam Grafimedia, provincie Zuid-Holland

181002168

Inhoud

<i>Bestuurlijke inleiding</i>	4
<i>Bereikbaar en verbonden Zuid-Holland</i>	6
Infrastructuur	6
Openbaar vervoer	7
Vervoer over water	8
Fiets	9
Luchtvaart	9
<i>Groen, waterrijk en schoon Zuid-Holland</i>	10
Groen	10
Landbouw	12
Water	12
Milieu	16
<i>Aantrekkelijk en concurrerend Zuid-Holland</i>	18
Anticiperen op de Omgevingswet	18
Ruimtelijke ordening	19
Kennis en Innovatie	22
Mainport Rotterdam	24
Greenports	25
Duurzame energie	25
Cultureel erfgoed en maatschappij	27
<i>Voor een goed bestuur, gezonde financiën en een toekomstbestendige organisatie</i>	30
Bestuur	30
Organisatie	33
Financiën	34
<i>Verbeter- en leerpunten</i>	36

Bestuurlijke inleiding

Ons politieke en bestuurlijke werk in de provincie Zuid-Holland is gericht op het heden en de toekomst. Het is daarbij goed om zo nu en dan even stil te staan om terug te blikken. Er is vier jaar hard gewerkt en daarom is de vraag aan het eind van deze Statenperiode: wat hebben wij als provincie Zuid-Holland gedaan en waar staan we nu? Hoe is Zuid-Holland slimmer, schoner en sterker geworden? Het antwoord op die vragen leest u in dit document.

Vier jaar geleden koos het college van Gedeputeerde Staten voor de methode van 'de uitgestoken hand', ook wel vertaald als de vraag: 'Wat kunnen wij voor u doen?' Zo zijn wij opgave- en gebiedsgericht gaan samenwerken met andere overheden, inwoners, bedrijven en instellingen. Voorheen was vaak bepalend 'of het past binnen de regels', nu gaat het er om te kijken hoe we vanuit de dynamiek en energie in de regio samen meerwaarde kunnen leveren en in aansluiting op onze provinciale ambities. 'Meedoen vanuit toegevoegde waarde' heet dat.

Vanuit de maatschappij is positief gereageerd op onze verbindende manier van werken. De provincie Zuid-Holland die toegevoegde waarde levert, is een graag geziene partner. Dat is een groot winstpunt, want de ontwikkelingen in onze samenleving zijn complex. Die complexiteit maakt het belang van samenwerking groter. We maken een verandering van tijdperk door. Alleen met elkaar - provincie en alle partners - kunnen wij ervoor zorgen dat Zuid-Holland ook in de toekomst een plek is waar wij goed kunnen leven, wonen en werken.

De wereld ziet er anno 2019 heel anders uit dan in 2015. Vier jaar geleden was er nog geen Klimaatakkoord van Parijs, geen Brexit en geen Amerikaanse overheid waarvoor multinationale samenwerking niet vanzelfsprekend is. In Nederland was het besluit te stoppen met het winnen van Gronings gas nog niet genomen. En voor Zuid-Holland geldt dat in 2015 nog niet kon worden

voorzien hoe groot de verstedelijkingsopgave zou worden, hoe de Raad van State over de RijnlandRoute zou oordelen en welke majeure problemen milieuincidenten zouden veroorzaken. Het bijzondere van werken in politiek en bestuur is dat het zaak is, al werkend aan een gezonde toekomst, ook op actuele en soms onverwachte ontwikkelingen te reageren.

Goed nieuws is dat in de periode 2015-2019 de economie weer tot bloei is gekomen. Na vele magere jaren zien we ook in Zuid-Holland weer groei. Speerpunt van het college is het stimuleren van duurzaamheid en innovatie binnen bestaande en opkomende economische sectoren. Dankzij flinke investeringen in innovatie, een bovengemiddelde bedrijvendynamiek en stijgende arbeidsproductiviteit heeft Zuid-Holland haar innovatiekracht enorm verbeterd. Onze nieuwe economie wordt niet alleen groener, maar ook digitaal met ontwikkelingen als 'blockchain', kunstmatige intelligentie en het 'internet van de dingen'. De investeringsagenda 'Investeren in vernieuwing' (in 2016 door provincie en regio's aangeboden aan minister-president Rutte) weerspiegelt de Zuid-Hollandse ambities. In totaal gaat het hierbij om een investering van 12 tot 15 miljard euro en om tienduizenden nieuwe banen.

In november 2018 tekenden de provincie Zuid-Holland en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) een bestuursovereenkomst. Daarmee bekrachtigden zij hun samenwerking. Provincie en Metropoolregio trekken samen op om de grote opgaven in de regio het hoofd te bieden, nu en in de toekomst.

De behoefte aan woningen neemt snel toe. In onze provincie worden de komende jaren tienduizenden huizen gebouwd. In vergelijking met 2015 werkt Zuid-Holland daar intensiever aan mee. Populair gezegd: van kaderstelling naar 'meepoetsen'. De provincie zet zich in voor een goed economisch vestigingsklimaat. Dat betekent een keuze voor de juiste woningen op de juiste plekken, aanpak van leegstand, herstructure-

ring van bedrijfsterreinen, ruimte maken voor recreatie en investeren in erfgoed, cultuur en groen. Bij al het bouwen, inrichten en herstructureren wordt rekening gehouden met de klimaatverandering en de bodemdalingsproblematiek.

Zuid-Holland is een drukke provincie, ook op de weg, het spoor en het water. In de periode 2015-2019 heeft GS gewerkt aan de ambitie Zuid-Holland de best bereikbare provincie van Nederland te laten zijn. De start van de aanleg van de RijnlandRoute was in 2017. Eerder al werd de parallelstructuur A12 opgeleverd. Veel extra werk kwam op de provincie af in verband met rijksplannen voor de aanpak van snelwegen. De verbinding met ons achterland (Duitsland en België) krijgt prioriteit door middel van de corridoraanpak. Daarbij gaat het om een integrale aanpak van bereikbaarheid met inzet van alle modaliteiten: wegverkeer (auto en fiets), spoor, water en buisleidingen. Dit college heeft vervoer over water als volwaardige vervoersmodaliteit verder ontwikkeld en daarbij vooral op verduurzaming en innovatie ingezet.

De energietransitie was één van de grote opgaven en ambities in de periode 2015-2019. Er is geïnvesteerd in windenergie, het gebruik van aardwarmte en restwarmte en in de, nog prille, ontwikkeling van waterstof als energiedrager van de toekomst. Zuid-Holland stelde de energieagenda Watt Anders vast en maakte voor twee energieinnovatiefondsen en de Warmtelevering Leidse Regio in totaal 130 miljoen euro vrij. Lokale initiatieven zijn gesteund en aan onderzoeksinstellingen gekoppeld. Het in 2018 genomen kabinetsbesluit om in 2030 te stoppen met de aardgaswinning in Groningen onderstreept de noodzaak van een versnelling van de energietransitie. Dat wordt wellicht Heel Watt Anders.

Het college heeft deze collegeperiode met Provinciale Staten samen gezocht naar manieren om de realisatiekracht van de provincie te vergroten. Daarmee bedoelt het college: sneller inspelen op de maatschappelijke

vraagstukken in Zuid-Holland en daarbij ook sneller en op maat financiering inzetten. Dit heeft geleid tot een realistischer begrotingsdiscipline, die - paradoxaal - voor de korte termijn een groei van de financiële programma-reserves tot gevolg had.

In deze terugblik wordt op alle hiervoor genoemde onderwerpen en meer uitgebreid ingegaan. Gedeputeerde Staten delen dit verhaal graag met Provinciale Staten en iedereen in Zuid-Holland. Wij zijn in 2015 doorgeslagen op het werk dat is verricht door onze voorgangers. We hebben keuzes gemaakt en waar nodig ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Daarmee is de basis gelegd voor een 'doorstart' van Provinciale Staten en het College van Gedeputeerde Staten in 2019.

Jaap Smit - Commissaris van de Koning

Interbestuurlijk Toezicht, Bibob, Vlaams Nederlandse Delta, Rijkstaken

Floor Vermeulen (VVD)

Verkeer en vervoer, Vervoersautoriteit en Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Communicatie, Vergunningverlening

Han Weber (D66)

Energie, Natuur en recreatie, Landbouw

Adri Bom-Lemstra (CDA)

Ruimtelijke ordening en wonen, Economie en Innovatie, Luchtvaart, Grondzaken

Rik Janssen (SP)

Milieu, Bodemsanering, Toezicht en Handhaving, Water en Vervoer over water, Cultureel erfgoed en Maatschappij, IPO-bestuur

Jeannette Baljeu (VVD)

Bestuur en transparante overheid, Europa en Internationaal beleid, Financiën, Personeel en Organisatie, Informatie, Automatisering en Facilitaire Zaken

Bereikbaar en verbonden Zuid-Holland

Floor Vermeulen

Door ons meer te richten op de kansen die er liggen op (inter)nationaal en regionaal niveau hebben we grote stappen gezet in ons streven om van Zuid-Holland de best bereikbare provincie te maken, met het vergroten van de keuzevrijheid voor de reiziger en gebruiker als belangrijk resultaat.

Om Zuid-Holland de 'Best bereikbare provincie' te laten zijn, heeft het college flink geïnvesteerd in de samenwerking met de vele partijen die betrokken zijn bij de aanpak van mobiliteitsopgaves. Die samenwerking is hard nodig aangezien de druk op de infrastructuur voor alle modaliteiten de afgelopen periode enorm is toegenomen. De aantrekkende wereldeconomie zorgt voor een groei van de vraag naar logistiek, niet in de laatste plaats door de groei van de internethandel. Daarnaast

veranderen de leefpatronen waardoor mensen vaker op pad zijn. De ambitie van het college is daarbij geweest om de verschillende vervoersmodaliteiten integraal te benaderen zodat een optimaal vervoerssysteem ontstaat van elkaar aanvullende modaliteiten: wandel, fiets, OV en auto of boot.

Mobiliteit is geen doel op zich, maar een randvoorwaarde om economische ontwikkeling, wonen, werken en recreëren voor iedereen mogelijk te maken. Een ontwikkeling die steeds meer langs internationale 'corridors' plaats vindt.

Infrastructuur

Het college heeft geïnvesteerd op verbetering van de samenhang van de provinciale infrastructuur met de rijksinfrastructuur. De aanleg van de RijnlandRoute, al voorbereid door verschillende eerdere colleges, vordert gestaag. De Moordrechtboog, de verbindingsweg tussen de A20 en A12, die ook voor een beter ontsluiting van Gouda zorgt, is gereed. Bij aanvang van de periode was het beeld dat de RijnlandRoute en de parallelstructuur A12 de belangrijkste projecten waren. Er is echter veel extra werk met betrekking tot rijksprojecten bijgekomen. Bijvoorbeeld de inzet van partijen in Zuid-Holland om de A15 te willen verbreden: het college vindt dat een showcase voor succesvolle samenwerking op het infradossier. Veel bijdragen van stakeholders zijn daarbij belangrijk geweest, waaronder de lobby van de provincie bij de minister. Een mooie spin off is dat er nu naast de A15 ook gewerkt wordt aan de F15: een snelfietsroute om de filedruk te verminderen, zonder een goed functionerend netwerk was dit niet gelukt. Om de doorstroming van de N59 te verbeteren gaan regio en rijk nu een samenhangend pakket van maatregelen realiseren, variërend van dynamische verkeersgeleiding, gedragsbeïnvloeding, in combinatie met kleine infrastructurele aanpassingen en inzet van de weg voor het testen van nieuwe technische concepten.

Het college is trots op de projecten N211, N470: 'CO₂-negatieve wegen' waar bij aanleg, beheer en onderhoud met verschillende partners maatregelen uitgedacht en uitgetoet worden waarmee energie bespaard en opgewekt wordt. De ambitie om de 'Best bereikbare provincie' te blijven en de ambitie met betrekking tot de energietransitie komen zo mooi samen. De realisatie van de Westlandroute (de verbindingsweg tussen de N213 en de N222) heeft in het Westland de doorstroming van het verkeer, de verkeersveiligheid en de leefbaarheid verbeterd. Ook is, door een goede samenwerking met de regio (waaronder de provincie Noord-Holland), een voorkeursalternatief vastgesteld voor de bereikbaarheid van de Haarlemmermeer-Bollenstreek (Duinpolderweg).

Het project 'Bochtafsnijding Delftse Schie' is deze collegeperiode gerealiseerd: voorjaar 2019 varen de eerste schepen over dit nieuw stuk vaarweg van de Delftse Schie bij Overschie. Met deze aanpassing verdwijnen de twee haakse bochten in de Delftse Schie en wordt de scheepvaartroute korter en veiliger. Het is een gezamenlijk project van de provincie Zuid-Holland, de gemeenten Rotterdam, Schiedam en het Hoogheemraadschap van Delfland.

Het College heeft de aparte programma's voor aanleg en verbetering en onderhoud van infrastructuur (MPO/MPI) geïntegreerd in één Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). Dit zorgt ervoor dat bij de ambities om de bereikbaarheid te verbeteren integraal rekening wordt gehouden met toekomstig beheer en onderhoud en de daaruit voortvloeiende beheerlasten op de lange termijn (30 jaar vooruit). Ook wordt er via het Kaderbesluit Infrastructuur beter gestuurd op de vrije ruimte in het programma, die ontstaat als de voorraad van lopende projecten opdraait en er nieuwe knelpunten ontstaan. Beiden hebben gezorgd voor een veel beter inzicht bij Provinciale Staten; de sturingsmogelijkheden zijn daardoor sterk verbeterd.

In deze collegeperiode is een groot aantal onderhouds-

en nieuwbouwprojecten voorbereid en uitgevoerd om de doorstroming van het verkeer, de verkeersveiligheid en de leefbaarheid te verbeteren. Er zijn veel projecten afgerond en mijlpalen bereikt op het vlak van (vaar) wegen, fietspaden, openbaar vervoer (vrije busbanen en spoor) en verkeersveiligheid. Er is op ruim 80 wegtrajecten planmatig onderhoud uitgevoerd en ruim 30 vaarwegprojecten uitgevoerd. Daarbij zijn, waar nodig en waar mogelijk, functionele verbeteringen meegenomen gericht op doorstroming en verkeersveiligheid. Voorbeelden zijn de turbotronde Nagelbrug N444 in Voorhout en het Baljuwplein (N493).

Openbaar vervoer

De provincie is opdrachtgever voor de uitvoering van het openbaar vervoer in een groot gedeelte van de provincie. Afspraken met de vervoerders worden vastgelegd in de OV-concessies. Belangrijke grote concessies die deze collegeperiode zijn verleend zijn die voor de Hoeksche Waard / Goeree Overflakkee (HWGO) en die voor de Drechtsteden / Alblasserwaard - Vijfheerenlanden (DAV), per 1 januari 2019 Drechtsteden, Molenlanden, Gorinchem (DMG) geheten. Bij de voorbereiding van de concessies (die voor HWGO overigens al voor 2015 grotendeels gereed was) is eerst een beleidskader opgesteld om er voor te zorgen dat de concessies meer omvatten dan een contract om 'met bussen te mogen rijden'. Het overleg met reizigersorganisaties, niet-reizigers, gemeenten, bedrijven en instellingen heeft geleid tot een samenhangend pakket van afspraken over meer en beter op elkaar aansluitende dienstregelingen, maar ook afspraken waardoor het schakelen tussen modaliteiten makkelijker wordt. Ook is en wordt fors geïnvesteerd in infrastructuur waardoor reizigers makkelijker met de fiets naar haltes kunnen komen en bussen sneller en betrouwbaarder kunnen rijden. De introductie van het R-Net heeft een kwaliteitsimpuls voor het regionaal openbaar vervoer van Zuid-Holland betekend. Het aantal busreizigers is daardoor, maar ook

door de lagere tarieven en de groei van de economie, fors toegenomen. Nieuwe R-NET lijnen zijn geïntroduceerd op de trajecten Rotterdam-Dirksland Gouda-Schoonhoven, Leiden-Leiderdorp op de lijn Schiphol-Alphen aan de Rijn. Bij deze laatste lijn is een vrijliggende busbaan langs de N207 aangelegd. In de nieuwe DMG-concessie gaan vanaf de start zeven HOV/R-NET lijnen rijden.

Via de concessies is ingezet op verduurzaming van het OV: vanaf 2025 zullen er geen nieuwe bussen met uitstoot meer bijkomen. In 2030 zullen alle bussen in alle concessiegebieden uitstootvrij zijn. De concessie Hoeksche Waard / Goeree Overflakkee is verduurzaamd, waardoor daar nu de eerste vier van de in totaal 24 waterstofbussen zijn gaan rijden. In de Drechtsteden, Gorinchem en Leiden zijn de stadsbussen volledig elektrisch.

Om alle inwoners van Zuid-Holland te laten profiteren van de financiële ruimte in de begroting, zijn naast de opcenten voor de autobezitters ook de tarieven in het regionaal openbaar vervoer verlaagd. Er is daarnaast als initiatief van de provincie een regioabonnement voor het OV geïntroduceerd, waardoor reizigers profiteren van één gelijk abonnement dat geldig is in zowel de provincie als het MRDH-gebied.

Voor wat betreft het spoor is de volledige viersporigheid

op het treintraject Den Haag-Rotterdam deze collegeperiode weer een stap dichterbij gekomen met de in aanleg zijnde spoorverdubbeling op het traject Delft-Zuid-Rijswijk. In voorbereiding zijn verdubbeling op het traject Rotterdam-Schiedam. Op het traject Alphen-Gouda zijn dankzij de inzet van de provincie Zuid-Holland de stations Boskoop-Snijdelwijk en Waddinxveen Triangel gerealiseerd. Daarnaast is de frequentie van de treinen op dit traject verhoogd van tweemaal naar viermaal per uur. Het college had graag ook als resultaat gezien dat de Robel-lijn, de goederenvervoer spoorlijn tussen Rotterdam-België, een stap dichterbij was gekomen. Wel is met de partners de externe veiligheid op deze logistieke corridor verbeterd. Verder is er door de inzet van de provincie tweemaal

Floor Vermeulen

Bereikbaarheid is vergroot door meer en beter op elkaar afgestemd OV, fiets, wandel, auto en betere voorzieningen op stations.

daags een stop van de Eurostar in Rotterdam mogelijk. Voor de corridorontwikkeling Randstad-Noordrijn-Westfalen is een directe (ICE)-verbinding vanaf Schiphol, via Zuid-Holland naar Duitsland belangrijk. Vooralsnog beperkt de snellere verbinding met Duitsland zich door tijdswinst op het traject Eindhoven-Düsseldorf.

GS hebben de afgelopen vier jaar verder ingezet op het vergroten van de toegankelijkheid van het OV voor minder validen, ouderen en mensen met jonge kinderen. De instap van een groot aantal bushaltes in de provincie is daartoe vergemakkelijkt.

Vervoer over water

Dit college heeft vervoer over water als volwaardige vervoersmodaliteit verder ontwikkeld en daarbij vooral op verduurzaming en innovatie ingezet. Met beperkte middelen is samen met de sector een proces gestart om de ontwikkeling van schonere schepen te versnellen, slimmere logistiek toe te passen en onze vaarwegen beter te benutten. De binnenvaartsector is daardoor nu een innoverende sector die klaar is voor de toekomst. Het college brengt door strategische samenwerkingen

(potentiële) partners bij elkaar en helpt mee aan de realisatie van innovaties. Het programma Smart Shipping is daar een mooi voorbeeld van: overheden en de sector hebben zich hier aan verbonden via een convenant. De provincie Zuid-Holland is leadpartner geweest bij de oprichting van CLINSH. In dit project werkt de provincie met zeventien Europese partners op bijna veertig schepen om te experimenteren met nieuwe emissie-reducerende technieken, de toepassing van alternatieve brandstoffen en nieuwe schepsmotoren.

Onder de noemer Groene Corridor werkt de provincie samen met twintig partners aan een klimaat neutrale vaarwegcorridor tussen Zoeterwoude, Alphen aan den Rijn en via de Gouwe, Hollandse IJssel en Nieuwe Maas naar Rotterdam en de gebieden die hierdoor ontsloten worden. De Programmatische Aanpak Gouwe is hier een resultaat van. Met Lean&Green Offroad – New Ways is zogenaamd 'Synchromodaal Transport' dichterbij verladers en vervoerders in de provincie gebracht. Voor de ontwikkeling van watergebonden bedrijven is ontsluiting via de modaliteiten weg en trein van belang. Voor een optimale verknoping van vervoer over water naar weg is in de Coolport (Waal-Eemhaven) samen met het Havenbedrijf en de gemeente Rotterdam geïnvesteerd in herstructurering en vernieuwing van de infrastructuur.

Naast de inzet op verbetering van de vaarwegen en verduurzaming en innovatie in de binnenvaart, heeft het college samen met de MRDH en gemeenten het aanbod van openbaar vervoer over water vergroot. De Waterbus in het Rijnmondgebied heeft bijvoorbeeld nieuwe verbindingen gekregen naar Kinderdijk en Schiedam en een spitsdienst tussen Dordrecht en Rotterdam. In 2018 is gestart met de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding voor personenvervoer over water. De ambitie is om het personenvervoer over water een volwaardig en duurzaam vervoersalternatief te laten zijn, dat goed aansluit op andere typen vervoer en flexibel is in dienstverlening en aanbod. Om exploitanten van veerdiensten de mogelijkheid te bieden nieuwe schepen aan te schaffen en bestaande schepen te renoveren heeft het college een revolving verenfonds ingericht. De concessie voor het veer Maassluis-Rozenburg is opnieuw aanbesteed en zal na de aanleg van de Blankenburgtunnel in gewijzigde vorm blijven bestaan.

Fiets

Aan het begin van de coalitieperiode is het Fietsplan herijkt. Inzet van het college is geweest om het overstappen van fiets, naar OV of auto zo gemakkelijk mogelijk

te maken en de inwoners van Zuid-Holland te stimuleren ritjes op de eerste kilometers zo veel mogelijk per fiets af te laten leggen. De enorme toename van het aantal elektrische fietsen heeft daarbij geholpen. Om dit mogelijk te maken en het fietsgebruik als totaal te stimuleren, zijn meer en bredere fietspaden en snelfietsroutes aangelegd en zijn extra laadpalen en fietsparkeerruimtes bij OV-stations aangelegd.

Luchtvaart

De spanning tussen wonen, milieunormen en de groei van de luchtvaart is voor alle luchthavens in Nederland in de afgelopen vier jaar steeds groter geworden. Het college heeft deze collegeperiode door haar bestuurlijke vertegenwoordiging haar belangen ingebracht in de Omgevingsraad Schiphol (een overlegtafel voor partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van Schiphol in zijn omgeving). Daarnaast heeft het college, samen met de provincie Noord-Holland, afspraken gemaakt met de Minister en de luchtvaartsector over de ruimtelijke ontwikkeling rondom Schiphol. Hierdoor is het na jaren van rigide beperkingen sinds kort weer mogelijk voor onze gemeenten om op beperkte schaal woningen te bouwen binnen de geluidcontouren van Schiphol. De provincie is verder nauw betrokken bij de ontwikkeling van een nationale visie op de toekomst van de luchtvaart in relatie tot brede maatschappelijke thema's zoals veiligheid, gezondheid, economie en bereikbaarheid.

In de Bestuurlijke Regiegroep Rotterdam The Hague Airport heeft de provincie meegewerkt aan een brede verkenning naar het draagvlak voor eventuele groei van de luchthaven. Naar aanleiding van de verkenning heeft de Bestuurlijke Regiegroep de Minister aangegeven dat er geen draagvlak is voor groei van de bestaande geluidsruijme en dat daarbinnen, na optimalisatie van het gebruik van de bestaande geluidsruijme, wellicht nog groei van het luchtverkeer kan plaatsvinden. Hier-toe is een gebiedsproces gestart over de toekomst van de luchthaven.

Groen, waterrijk en schoon Zuid-Holland

Groen

Gebiedsgericht werken en landschapstafels

Het college heeft deze collegeperiode op het terrein van groen: natuur, landbouw en landschap vanuit de visie gewerkt dat de opgaves gebiedsgericht aangepakt moesten worden. Bij aanvang koos het college voor een aanpak waarbij de gebiedspartijen zelf het stuur zoveel mogelijk in handen hadden en beperkte zij zich zelf tot het stimuleren en koesteren van initiatieven. Vanuit positieve betrokkenheid is het college meer regie gaan voeren in de gebiedsprocessen, óók om meer snelheid te bewerkstelligen. Er is geïnvesteerd, ook in financiële zin, in deze gebiedsprocessen. Zo is op verzoek van de Stuurgroep Krimpenerwaard door het college besloten om de strategie voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland aan te passen. Zelfrealisatie door de huidige grondeigenaren wordt daardoor aantrekkelijker. Zo is het gelukt vaart te maken: er is nu een toekomstagenda: een fundament op basis waarvan de komende jaren aan de realisatie gewerkt wordt. Ook voor de Hoekse Waard, en Buitenland van Rhoon ligt er nu een gedragen en uitvoerbare agenda voor de toekomst van het gebied

Han Weber

Het is goed om te zien dat de aanpak van gebiedsgericht werken en het model van gebiedstafels zijn plaats heeft weten te vinden: langlopende dossiers zoals Buitenland van Rhoon, Vlietland en Krimpenerwaard zijn weer op de rit.

gereed. We staan klaar om te starten met realisatie. Voor het Buitenland van Rhoon, waarvoor als gevolg van de aanleg van de 2e Maasvlakte een aanvullende natuurcompensatie- en recreatieopgave geldt, is met gebiedspartijen samen een streefplan opgesteld. Een gebiedscoöperatie gaat dit plan uitvoeren.

Het college heeft gebruik gemaakt van haar bevoegdheid om een Bijzonder Provinciaal Landschap Midden Delfland aan te wijzen. Dit is het eerste gebied in Nederland met deze status. Het geeft de partijen in het gebied een steun in de rug bij het beschermen en ontwikkelen van de eigenheid van het gebied, en het realiseren van groene en recreatieve verbindingen met het omliggende stedelijk gebied.

Een belangrijk middel in de gebiedsaanpak is 'de landschapstafel'. Het college heeft hiervoor extra middelen vrijgemaakt in 2015. De 12 landschapstafels bestaand uit de relevante partijen uit het gebied, hebben als doel om de gezamenlijke investeringen in een gebied te richten. Een recente herijking van deze programma's laat zien dat de gebiedspartijen in de aanloop tijd nodig hebben gehad om zich te organiseren, maar dat de uitvoe-

ring met concrete projecten op gang komt. Daar waar minder partijen nodig zijn, gaat de investering sneller, bijvoorbeeld voor de groenparticipatieprojecten, gericht op het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners van Zuid-Holland, of de inzet van individuele boeren bij de realisatie natuurdoelen.

Het college heeft het behoud en de bescherming van weide- en akkervogels in Zuid-Holland specifieke aandacht gegeven met als doel de neergang van het aantal weidevogels te keren. De maatregelen die daarvoor nodig zijn, komen ook ten goede van andere natuurdoelen en dragen bij aan het aantrekkelijk houden van het landschap. Het college stimuleert praktijkinitiatieven van bijvoorbeeld boeren en andere terreinbeheerders gericht op de realisatie van 'akkernatuur', waarin de weide- en akkervogels beter in kunnen gedijen.

Handreikingen naar terreinbeheerders

Om gebiedspartijen die een terreinbeherende rol hebben een beter verdienmodel te bieden, heeft het college onderzocht wat naast subsidies alternatieve inkomsten kunnen zijn. Dit heeft tot nu toe geleid tot kennisvergroting: zo is er een meetlat groenrendement ontwikkeld, gericht op het vergroten van maatschappelijk rendement van investeringen in het groen. Ook is gewerkt aan vereenvoudiging, transparantie en stroomlijning van de beheerarrangementen. Dit in de vorm van drie robuuste, doorontwikkelde beheerarrangementen voor natuur, recreatie en landschap. Daarnaast wordt geëxperimenteerd met nieuwe samenwerkingsvormen, zoals de raamovereenkomst en fondsvorming. De middelen die zijn vrijgemaakt om terreinbeheerders in staat te stellen hun terreinen (gratis) toegankelijk te houden door toegenomen gebruiksdruk hebben effect gehad.

Groene Cirkels

Het college heeft de samenwerking verbreed met grote bedrijven in Zuid-Holland die via de aanpak van de Groene Cirkels hun bedrijf willen verduurzamen en

tegelijk mee willen helpen bouwen aan de Zuid-Hollandse ambities. Zo verduurzaamt Heineken bijvoorbeeld de productie en het transport van bier van en naar Zoeterwoude: met inzet van windenergie, warmtesystemen en transport over water in plaats van over de weg. Maar daarnaast ook in kleinschaliger projecten in de omgeving zodat de binding van het bedrijf met de omgeving verbeterd en zichtbaarder wordt.

Een voorbeeld is de aanleg van bijenlandschappen ter bevordering van biodiversiteit. Andere bedrijven die deelnemen aan de Groen Cirkels zijn de kaasfabrikant De Graafstroom en Farm Frites. Ook deze bedrijven willen verduurzamen door te investeren in het landschap, energie en logistiek. Intentie is om, net als bij Heineken, samenwerkingsovereenkomsten te maken met andere stakeholders, zoals kenninstellingen en andere bedrijven in hun keten.

Visie GroenBlauwe Leefomgeving en Uitvoeringsprogramma Groen

Naast een reeks van maatschappelijke opgaven die op de provincie afkomen is met de decentralisatie van het natuurbeleid en uitvoering van dat beleid naar provincies gaande deze coalitieperiode de behoefte ontstaan aan een nieuwe visie. Het college heeft samen met de gebiedspartners daarom de visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving ontwikkeld. Hierin staat de waarde van groen en water voor de inwoners en maatschappelijke partijen in Zuid-Holland centraal. De steden en haar inwoners moeten niet de contramal zijn van het groen en de biodiversiteit, maar meer een geheel vormen. Die visie gaat óók over de rol van de gebiedspartners bij realisatie, beheer en onderhoud. De visie is een module van het omgevingsbeleid en is vrijgegeven voor inspraak. Daarnaast heeft het college deze collegeperiode langjarige investeringen en de daarmee gepaard gaande beheer- en onderhoudskosten beter met elkaar in verband gebracht en op elkaar afgestemd.

Han Weber

Mooi dat we recent onze ontwikkeling van wandel- en fietsroutes hebben kunnen afronden. In zes jaar tijd is in Zuid-Holland een bewegwijzerd provinciedekkend routenetwerk van 3400 km lengte gerealiseerd.

Recreatie en recreatieschappen

De recreatieve routes voor wandelen, fietsen, varen en paardrijden zijn deze collegeperiode uitgebreid en versterkt. Voor het wandelen en fietsen ligt er een provincie dekkend netwerk; voor het varen en paardrijden resteert nog een realisatie-opgave. Ook heeft het college gewerkt aan de afstemming en samenwerking tussen routebeheerders, bijvoorbeeld om de aansluiting tussen regio's en de uniformiteit van de markeringen te verbeteren. Er is gezamenlijke ambitie uitgesproken om de netwerken door te ontwikkelen en om de samenwerking tussen de 'routepartners' in de komende periode verder te intensiveren.

De overdracht van de operationele taken aan de recreatieschappen is aan het begin van de collegeperiode zowel organisatorisch, als voor/rond mensen en middelen, geregeld: GroenService Zuid-Holland is als bedrijfsonderdeel overgedragen aan Staatsbosbeheer.

Groene Hart

Samen met de provincies Noord-, Zuid-Holland en Utrecht heeft de Stuurgroep Groen Hart het Perspectief Groene Hart opgesteld. Dit perspectief is noodzakelijk

als gemeenschappelijke beeld voor de ontwikkeling van de provinciale omgevingsvisies.

Het college heeft het Veenweide Innovatiecentrum geholpen bij haar werk aan alternatieve technieken en teelten voor de boeren in de waterrijke Veenweidegebieden, waar de bodemdaling een onomkeerbaar fenomeen is. Het college wil daarmee boeren in het Groene Hart stimuleren en helpen om tot een houdbaar en vooral duurzaam toekomstperspectief voor hun bedrijven te komen.

Faunabeheer

In de afgelopen collegeperiode kon het faunabeheer zowel provinciaal als landelijk rekenen op veel maatschappelijke aandacht. In Zuid-Holland hadden we te maken met verschillende diersoorten die soms voor schade of overlast zorgen. Te denken valt aan de grote aantallen ganzen die schade veroorzaken aan agrarische gewassen, de natuurlijke begroeiing en de (zwem) waterkwaliteit, maar ook een risico vormen voor de (lucht)verkeersveiligheid. Ook andere diersoorten zoals damherten kunnen voor (natuur)schade zorgen. Het college heeft steeds gestreefd naar een acceptabele afweging tussen schade en gezonde populaties van in het wild levende dieren. Met de 'Verordening en Beleidsregel ter uitvoering van de Wet Natuurbescherming' geeft de provincie Zuid-Holland het kader voor een gedegen en toekomstbestendig faunabeleid. Binnen dat kader werkt de Faunabeheereenheid Zuid-Holland planmatig en gecoördineerd aan een steeds professioneler faunabeheer. Het bestuur van de Faunabeheereenheid is daartoe de afgelopen periode verbreed met een vertegenwoordiging van Dierenbescherming en BoerenNatuur.

Landbouw

De grondgebonden landbouw is een belangrijke economische sector en beeldbepalend voor het karakteristieke landschap in Zuid-Holland. Het college heeft onverminderd vastgehouden aan een restrictief ruimtelijk beleid waarbinnen ontwikkeling van landbouwbedrijven beperkt mogelijk is, met als doel de bedrijven voldoende ontwikkelingsmogelijkheid te bieden en het landschap te behouden.

De inzet van het college om met gebiedspartijen en de intensieve veehouderijsector zelf tot een duurzamere en diervriendelijker bedrijfsvoering te komen, heeft geleid tot meer ruimte voor deze sector in Zuid-Holland. Het college heeft zich ingezet om de effecten van de rijksregeling Fosfaatrechten voor boeren in Zuid-Holland te verzachten, als deze zich inzetten om hun bedrijfsvoering 'natuurinclusief' in te richten.

Om de verduurzaming van de landbouw- en voedselketen te ondersteunen hebben Provinciale Staten het Ambitiedocument 'Duurzame landbouw' in juni 2016 vastgesteld. De uitvoering is gestart met de Innovatie-Agenda Duurzame Landbouw waaraan via het netwerk van de zogenaamde 'Voedsel-families' uitvoering en richting wordt gegeven. Voorbeelden zijn proeftuinen voor duurzame innovaties, het opzetten van het Open Netwerk Voedsel Innovatie en een Kennisprogramma. Het college wil de opgedane lessen uit de proeftuinen met het oog op de verdere verduurzaming van de landbouw verspreiden en uitbreiden.

Belangrijke ontwikkeling in deze collegeperiode was dat het IPO en de landbouwsector het klimaatakkoord hebben voorbereid en najaar 2018 getekend. De samenwerkende partijen committeren zich aan een forse CO₂-reductie opgave, meer specifiek de methaanproductie van de veehouderij, de veenweidegebieden, en het warmtegebruik in en door kassen.

Water

Terugbrengen getij Grevelingen

In deze collegeperiode zijn de provincies Zuid-Holland en Zeeland en de betrokken gemeenten erin geslaagd om het terugbrengen van het getij op de Grevelingen een prioriteit van het Rijk te maken voor de inzet op Grote Wateren. Met het terugbrengen van het getij door middel van een doorlaat in de Brouwersdam tussen Noordzee en de Grevelingen is een belangrijke stap gezet om de waterkwaliteitsproblemen in de Grevelingen op te lossen. Een betere waterkwaliteit biedt bovendien kansen voor verschillende sectoren zoals natuur, recreatie en toerisme en schelpdiervisserij, waardoor de sociaaleconomische structuur in het gebied sterker kan worden. Getijdenwerking maakt ook een getijden-

centrale in de Brouwersdam interessant. Het opwekken van energie uit een getijslag van 50 cm, is uniek in de wereld en is voor Zuid-Holland een innovatie met exportpotentieel.

Zoetwatervoorziening en waterkwaliteit

Het college heeft zich na de Deltabeslissing Zoetwater onverminderd ingezet voor voldoende beschikbaarheid van zoetwater voor mens, dier, natuur, landbouw en industrie. Er zijn op nationaal en regionaal niveau afspraken gemaakt over een klimaatrobuuste aanvoer van water, ook in tijden van waterschaarste. Het college heeft samen met de waterschappen hiervoor extra geld uit het Deltafonds gereserveerd.

Met Rijkswaterstaat, de gemeente Goeree-Overflakkee en het Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN) heeft het college het project 'Schoon Haringvliet' uitgevoerd. Er zijn opruimacties met vrijwilligers georganiseerd om zwerfafval te verwijderen en het bewustzijn bij bewoners te vergroten. De partijen verkennen nu hoe er komende jaren structureel samengewerkt kan worden om het Haringvliet (en de rest van de Delta) plasticvrij te krijgen en te houden.

In het project COASTAR is samen met onderzoeksinstituten, waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeente Westland en LTO-Glaskracht onderzoek gedaan naar hoe de ondergrond beter kan worden benut voor de opslag en hergebruik van zoet water. Er is niet alleen naar de techniek gekeken, ook de economische uitvoerbaarheid en bestuurlijk-juridische aspecten van grootschalige opslag van zoetwater zijn onderzocht. Op basis van de onderzoeksresultaten hebben betrokken partijen zich in 2018 met de "Intentieverklaring COASTAR" gecommitteerd tot uitwerking en pilots, zodat vóór 2021 een maatregelenpakket bestaat dat invulling geeft aan het Deltaplan Zoetwater.

Bij de uitvoering van de taken die voortvloeien uit de Europese Kader Richtlijn Water (KRW) heeft het college gezorgd voor cofinanciering bij diverse openstellingen van de Europese POP3 subsidieregeling voor verbetering van waterkwaliteit, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en kwaliteitsbaggeren.

Voor de bloembollenteelt zijn er samen met de waterschappen stimuleringsprojecten uitgevoerd voor preventie van emissie en vermindering van uitspoeling van fosfaat- en gewasbeschermingsmiddelen.

In de glastuinbouw zijn deze collegeperiode stappen gezet op weg naar de emissieloze kas in 2027.

De provincie Zuid-Holland heeft deze collegeperiode een verbindende en uitvoerende rol voor de vismigratie (onderdeel van de KRW-opgave) op zich genomen. Enerzijds door samen met de waterschappen en Rijkswaterstaat onderzoek te doen naar de vismigratie door de Zuid-Hollandse sluisen, gevolgd door hierop afgestemde beheermaatregelen. Anderzijds door afspraken te maken over onderzoek naar vismigratie vanuit de polders van en naar de Nieuwe Waterweg.

Klimaatadaptatie en bodemdaling

Het college heeft in 2017 het Programma Adaptieve Delta vastgesteld. Doel van het programma is om met alle overheden en andere betrokken partijen in Zuid-Holland tot een aantal strategische agenda's te komen. Deze zijn leidend bij investeringen zodat klimaatadaptatieve maatregelen en effecten van bodemdaling direct meegenomen worden. Hiermee werkt de provincie aan het in 2020 verankerd hebben van klimaatadaptatieve maatregelen in haar beleid en handelen, een tussendoel van de Deltabeslissing Klimaatadaptatie uit 2014. Hoofddoel van die beslissing is dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht voor wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen en dat bij (her)ontwikkelingen geen extra risico op schade en slachtoffers ontstaat voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is.

Het college is blij dat het gelukt is om samen met de bestuurlijke partners het gesprek over klimaatadaptatie te verbreden naar andere bestuurlijke domeinen zoals wonen, ruimte en economie. Om maatregelen voor te bereiden is onderzocht welke stappen gezet moeten worden om Zuid-Holland klimaatbestendig in te richten. Ruimtelijke adaptatie start met het in beeld brengen met zogenaamde klimaatstresstesten van de kwetsbaarheden voor de vier thema's: wateroverlast, hitte, droogte en overstroming. Alle overheden moeten voor 2019 een stresstest opstellen waarin zij de kwetsbaarheden van hun grondgebied in kaart hebben gebracht. Met het oog hierop heeft het college met de zeven Zuid-Hollandse waterschappen een klimaatatlas ontwikkeld voor alle Zuid-Hollandse gemeenten. Deze atlas biedt een startpunt voor de uitvoering van stresstesten, maar ook basis voor het gesprek op regionaal niveau. Het gaat er daarbij ook om de effecten van weersextremen in beeld te hebben en een handelingsperspectief te bieden. Wat te doen bij extreme neerslag (en dus wateroverlast in gedaalde gebieden of wegen) en wat bij extreme droogte (en dus funderingsschade in dalingsgevoelige gebieden), zoals bijvoorbeeld in de zomer van 2018 met een zeer lange warme en droge periode. En hoe kan de inrichting van de openbare ruimte of bouw op een positieve manier helpen om die effecten te voorkomen of verminderen.

Rik Janssen

Dé bodemdaling bestaat niet, hét waterpeil bestaat niet en dus ook niet dé oplossing. Samen moeten we zoeken naar maatwerkoplossingen. Trots op onze bijdrage aan het bespreekbaar maken van de problematiek en het verbinden van kennis en partijen.

Circa driekwart van het provinciaal grondoppervlak is gevoelig voor bodemdaling. Deze collegeperiode is bodemdaling steeds hoger op de agenda komen te staan. Enerzijds vanwege de aandacht daarvoor vanuit klimaatadaptatie in het Nationaal Deltaprogramma. Anderzijds is de aandacht voor veenbodemdeling de afgelopen tijd gegroeid door de aandacht vanuit

klimaat-mitigatie in het Klimaatakkoord Parijs en ons eigen nationale Klimaatakkoord. Het tegengaan van veenbodemdaling draagt bij aan de reductie van broeikasgasemissies.

Het college heeft bijgedragen aan het agenderen en bespreekbaar maken van de problematiek aan bestuurlijke tafels en in gebiedsprocessen. Ook heeft het college een centrale rol opgepakt als ontwikkelaar van toepasbare kennis en inzicht over waar bodemdalingseffecten het grootst zijn, over welke maatregelen te treffen zijn en over wat voor inzet (beleid en investeringen) nodig is om tot daadwerkelijke realisatie te komen. Daarnaast heeft het college opgetreden als verbinder en facilitator van gemeenten en gebiedsprocessen en als partner van waterschappen en maatschappelijke organisaties. Een voorbeeld is het toegepast onderzoek voor het vergroten van kennis over bodemdalingsprocessen en -effecten in Zuid-Holland. Zo is er nu een provincie-dekkende risicokaart bodemdaling en zijn er maatschappelijke kosten baten analyses om te komen tot een duurzame landbouw, hogere waterstanden en nieuwe verdienmodellen. Er zijn pilots gestart om concrete maatregelen te testen op de proefvelden van het Veenweide Innovatie Centrum en in de onlangs gestarte eerste aanleg van onderwaterdrainage in polder Lange Weide. Daarnaast heeft het college geparticipeerd in de "coalitie stevige stad op slappe bodem" voor het ontwikkelen en realiseren van een robuust perspectief voor leefbare steden. Met de Stuurgroep Groene Hart hebben we een Perspectief Groene Hart opgesteld waarin bodemdaling is opgenomen, als bouwsteen voor de omgevingsvisies. Ook hebben we met de gemeenten Alphen aan den Rijn, Gouda, Woerden, het Hoogheemraadschap van Rijnland en de provincie Utrecht een bod van 26 miljoen gedaan aan het rijk voor de Regiodeal Bodemdaling Groene Hart. Het Rijk legt ook geld bij in deze regiodeal. Tot slot werkt het college met onze partners aan de sectortafel Landbouw en Landgebruik aan een strategie om te komen tot een reductie van broeikasgasemissies uit veenweide met circa 1 Mton in 2030 door het klimaatakkoord. Op Europees en Internationaal niveau is verbindingen gelegd om kennis en ervaring te delen. Zo was gedeputeerde Janssen in september 2018 een van de keynote speakers op een internationaal congres van het International Peatland Society.

Kust

Het college heeft het landelijke Kustpact ondertekend. In het Kustpact is afgesproken dat provincies een zoning voor de kust opstellen. Zuid-Holland heeft, vooruitlopend op de ondertekening van het Kustpact, haar beleid voor strandbebouwing aangescherpt. Juist ook de intensief gebruikte Zuid-Hollandse kust trok de aan-

dacht. Voor de Staten was dit aanleiding om het college naar een Strategische Agenda voor de kust te vragen en een publiekscampagne te starten. In de campagne 'Onze Krachtige kust' vragen we de inwoners van Zuid-Holland mee te denken over de toekomst van de kust. Deze inbreng helpt om begin 2019 een nieuwe Strategische Agenda Kust op te stellen met een samenhangende, integrale koers voor de kust. Het ruimte geven aan economische dragers en zorg dragen voor de landschappelijke en natuurlijke kwaliteit van de kust gaan daarbij hand in hand. Daarnaast gaat het om afspraken over het werken aan de ontwikkeling van de kust vanuit een gezamenlijk perspectief aan (governance strategie).

Veiligheid tegen overstromingen

Om Zuid-Holland veilig te houden tegen overstromingsgevaar vanuit rivieren en de zee heeft de provincie de taak om de (veiligheid)normen voor regionale keringen vast te stellen. Hiervoor wordt in West Nederland samengewerkt door de provincies Zuid- en Noord-Holland, Utrecht en de acht inliggende waterschappen. Inmiddels is een groot aantal keringen onderzocht en is een nieuwe norm vastgesteld waaraan de keringen moeten voldoen. Voor een aantal tracés betekent dit dat de waterschappen de keringen gaan verbeteren, voor sommige tracés zoals de Maasdijk heeft het onderzoek er toe geleid dat dit niet langer een regionale kering blijft. Om de waarde van dit soort dijken als markant landschapselement te behouden wordt onderzocht hoe dit in de omgevingsvisie zou kunnen landen.

Waterschappen

Het college heeft in overleg met de waterschappen gekozen voor een faciliterende rol voor de provincie in aanvulling op haar wettelijke toezichthoudende taken op de waterschappen. Het voornemen uit het hoofdlijnenakkoord om het aantal 'geborgde zetels' (vertegenwoordigers in het waterschapsbestuur die niet gekozen maar benoemd zijn door bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel en Land- en Tuinbouworganisaties) naar het wettelijk minimum terug te brengen is om die reden niet uitgevoerd.

Waterrecreatie

Als aanjager en verbinder heeft het college ingezet op samenwerking bij waterrecreatie. Met het opstellen van de 'Samenwerkingskaart Waterrecreatie' zijn bestaande voorzieningen, lopende projecten en ambities bij elkaar gebracht. Stakeholders weten elkaar beter te vinden en stemmen beter op elkaar af, zoals bij de uitvoeringsprogramma's van Hollandse Plassen, Hof van Delfland en Midden-Holland. In dit proces heeft de provincie een stimulerende rol gekozen.

Om een gastvrije en beleefbare provincie te zijn, is geïnvesteerd in het bij elkaar brengen van ondernemers en marketingbureaus voor productontwikkeling van thematische vaararrangementen.

De provincie heeft bijgedragen aan de oprichting van de stichting Hollandse IJssel Altijd Anders. Aanmeer-voorzieningen op de Schievliet en passantensteigers in Gouda zijn door netwerkpartners gerealiseerd. Het college heeft middelen beschikbaar gesteld voor kansrijke projecten op het vlak van groene waterrecreatie, zoals duurzame drijvende toiletten en een proef met lodges op water in Nieuwkoop. Er is vooruitgang geboekt bij de opzet van een 'slim' waternetwerk door het uitbreiden en optimaliseren van de vaarwegen, het verhogen van bruggen en het uitbreiden van de bedieningstijden van bruggen en sluzen.

Ook is ingezet op kennisontwikkeling. Door de scenario-onderzoeken naar verschillende vaarverbindingen bij de Rotte-Rijn-Vliet, Drechtdoorsteek en Rijn-IJssel is een stap voorwaarts gemaakt door de bijdrage van de provincie. Door op Europees niveau aan te sluiten bij kennisnetwerk SWARE hebben we op sociaal en ecologisch vlak kennis uitgewisseld met waterrijke gebieden in Italië, Slowakije, Ierland en Letland.

Milieu

In december 2017 is de nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2018-2021 vastgesteld als uitvoeringskader voor de vijf omgevingsdiensten binnen Zuid-Holland. Met de vaststelling zijn kaders voor een veilige en gezonde leefomgeving – met name op het gebied van luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid – vastgesteld. Via de Nota VTH 2018 - 2021 is verdergaand risicogericht toezicht bij bedrijven ingevoerd. Actualisatie van vergunningverlening en het toezicht op de bedrijven is geïntensiveerd en er is meer capaciteit beschikbaar gesteld voor sturing en inzet in geval van incidenten. De VTH-taken voor majeure risico-bedrijven zijn in Zuid-Holland in 2017 gecentraliseerd bij de DCMR. De VTH taken bij deze veelal complexe bedrijven vergen specifieke deskundigheid, en zijn daarom gebundeld bij één Omgevingsdienst.

Het dossier Chemours/Dupont heeft bij het college, maar ook andere betrokken overheden tot het inzicht geleid dat het voor een adequate aanpak essentieel is dat kennis en kunde over vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) gebundeld wordt. De provincie heeft via vergunningverlening een forse reductie afgedwongen van de hoeveelheid GenX die het bedrijf Chemours mag uitstoten. Het college heeft zich met het RIVM, het Rijk en andere overheden ingezet voor uitvoerbaar beleid dat zich richt op de aanpak van emissies van inrichtingen voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS).

Het college vindt dat er aanvullende afvalregelgeving van het Rijk nodig is om onze omgevingsdiensten de risico's van deze stoffen effectief te kunnen laten beheersen.

De transparantie naar burgers is in juni 2018 versterkt door alle openbare informatie over risicovolle bedrijven in Zuid-Holland inzichtelijk en toegankelijk te maken via een interactieve kaart, de Brzo-viewer. Recent is een traject gestart om te komen tot een Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV). Dit zal meerwaarde opleveren voor het bevoegd gezag (efficiëntie), de bedrijven (efficiëntie en lastenvermindering) en de burgers (transparantie).

De inspanningen van bedrijven en overheden om de luchtverontreiniging (fijnstof, NOx) in Zuid-Holland te verminderen, werpen hun vruchten af. Langs provinciale wegen bestaan geen overschrijdingen meer van Europese grenswaarden. Er is nog een zeer beperkt aantal knelpunten in stedelijke gebieden, waar het rijk met de steden nadere afspraken over heeft gemaakt. Voorbeelden van maatregelen zijn het stimuleren van lokale luchtkwaliteitsprogramma's, alle provinciale bussen emissievrij in 2030 en een subsidieregeling voor het verschonen met innovatieve technologieën en alternatieve brandstoffen van de binnenvaart.

Rik Janssen

We hebben stappen gezet in het intensiveren van ons toezicht en het consequent handhaven bij risicovolle bedrijven. Onze voortdurende focus op kwaliteit werpt zijn vruchten af. We zijn voorspelbaar in het aanpakken van overtredingen.

De provincie heeft in 2015 het initiatief genomen tot een verbod op varend ontgassen van benzeen en benzeenhoudende stoffen, een maatregel die internationaal tot aanpassing van het CDNI-verdrag heeft geleid, waardoor de reikwijdte verbreed is naar alle landen in het stroomgebied van de Rijn.

Daarnaast hebben we ingezet op bewustwording van luchtverontreiniging door o.a. - in samenwerking met het RIVM, een aantal Zuid-Hollandse gemeenten en DCMR - burgers zelf luchtkwaliteit te laten meten.

We zijn in overleg met het rijk, de vier grote gemeenten en andere provincies over een vervoloprogramma op het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit.

Om de omgevingsveiligheid te verbeteren is onder meer ingezet op het clusteren van risicovolle activiteiten. Door het college zijn in samenspraak met partijen in de regio's Rijnmond en Zuid-Holland Zuid zes veiligheidscontouren vastgesteld. Daarmee wordt zowel naar de industrie als naar de ruimtelijke ordening duidelijkheid en zekerheid gegeven tot waar enerzijds risicocontouren en anderzijds ruimtelijke ontwikkelingen mogen reiken.

In het kader van het actieplan Geluid provinciale wegen 2013-2018 zijn door het college een groot aantal geluidmaatregelen genomen om de geluidhinder langs provinciale wegen te verminderen. Hierbij is naast de bekende maatregelen als stil asfalt en geluidschermen, ook gekeken naar de inzet van innovaties als diffractoren. Inmiddels is er een nieuwe actieplan Geluid opgesteld, waarbij naast de wettelijke vereisten ook de hinderervaring van geluid, op basis van klachten, aanleiding kan zijn voor maatregelen.

Er is verkennend onderzoek gedaan naar de impact van de komende Omgevingswet op de omgevingsdiensten. Dit onderzoek wordt gebruikt om verdere acties op het gebied van kennis- en organisatieontwikkeling en governance te bepalen. Samen met de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland zijn botsproeven uitgevoerd en leerkringen opgezet om de omgevingsdiensten 'Omgevingswet-proof' te maken. De vijf regionale platforms Omgevingswet met alle bestuurlijke partners en uitvoeringsdiensten zijn rond de omgevingsdiensten georganiseerd. Met oog op de urgentie van digitalisering hebben we ingezet op de verbetering van de datakwaliteit en de uitwisselbaarheid van informatie tussen de diensten, naar de provincie en naar maatschappelijke partijen.

Aantrekkelijk en concurrerend Zuid-Holland

Het coalitieakkoord is vier jaar terug afgesloten tijdens een economische laagconjunctuur. Die situatie is wezenlijk veranderd in de afgelopen vier jaar. Door het aantrekken van de Zuid-Hollandse economie heeft het college de bakens kunnen verzetten van het aanjagen van de gehele regionale economie in het hier en nu naar een focus op de vernieuwing van de economie voor de toekomst. Tevens is, mede door het einde van de crisis op de woningmarkt, de verstedelijkingsopgave zeer urgent geworden. Opgaves met betrekking tot leegstand en overschot zijn grotendeels gekanteld naar opgaves hoe om te gaan met schaarse ruimte.

Anticiperen op de Omgevingswet

Implementatie Omgevingswet

De overheden hebben 1 juli 2015 in een bestuursakkoord vastgelegd dat ze gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de implementatie van de Omgevingswet. Ook al is de invoering van de wet door de minister tijdens de coalitieperiode uitgesteld tot 2021, er is met veel energie doorgewerkt aan het 'Omgevingswetgereed' maken van Zuid-Holland. Op landelijk niveau hebben we onze expertise ingezet, samen met die van de omgevingsdiensten. We hebben geparticipeerd in wetgevings-trajecten, het landelijke digitale stelsel voor de Omgevingswet (DSO) en landelijke standaardiseringstrajecten. Op regionaal niveau hebben we samen met gemeenten,

Adri Bom-Lemstra

Werken aan de omgevingswet is een gezamenlijke uitdaging voor diverse overheden. Daar hebben we de afgelopen periode mooie stappen in gezet.

waterschappen en de uitvoeringsorganisaties gewerkt aan kennisdeling en expertisebevordering.

Uiteraard is ook voor de eigen organisatie in beeld gebracht welke aanpassingen doorgevoerd moeten worden, zodat deze al zoveel mogelijk in de geest van de Omgevingswet gaat werken. Dit gaat bijvoorbeeld om de aanpassing van werkprocessen en (digitale) informatievoorziening. Een belangrijke ontwikkeling is de transitie naar een integraal omgevingsbeleid.

Ontwikkeling Omgevingsbeleid

De Omgevingswet verplicht het Rijk, de provincies en gemeenten om een omgevingsvisie en een omgevingsverordening te maken. Voor het college was dit aanleiding om het provinciaal omgevingsbeleid te vernieuwen en daarmee ook het opgavegericht werken verder te brengen.

Vertrekpunt voor het college was om het bestaande beleid als uitgangspunt te nemen en niet een geheel nieuwe visie te ontwikkelen. Het college heeft gekozen voor integraal omgevingsbeleid in een digitale vorm, dat modulair kan worden aangepast wanneer een maatschappelijke opgave daarom vraagt. Om daar te komen zijn de bestaande beleidsnota's en regels voor de fysieke leefomgeving geïntegreerd in één omgevingsvisie en één omgevingsverordening. Bestaande beleidskeuzes zijn in de omgevingsvisie overzichtelijk samengebracht naar provinciale opgaven en eenvoudig doorzoekbaar in een digitale raadpleegomgeving.

Voor de verdere ontwikkeling en realisatie van het omgevingsbeleid heeft GS richtinggevende ambities en sturingsprincipes benoemd, die zijn opgenomen in de omgevingsvisie. Het gaat om de ambities voor een klimaatbestendige Delta, een nieuwe economie, een levendige meerkernige metropool, de energievernieuwing, de best bereikbare provincie en een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Voor deze ambities zijn verkenningen en uitvoeringsprogramma's gestart, waaruit kan blijken dat beleidsaanpassingen nodig zijn.

Zo wil het college invulling geven aan een manier van werken waarbij niet het beleid, maar de aanpak van maatschappelijke opgaven centraal staat.

Met het samenvoegen van het bestaande beleid en de opgavegerichte werkwijze voor beleidsaanpassing hebben we een basis gelegd voor de doorontwikkeling van het omgevingsbeleid en de verdere implementatie van de Omgevingswet.

Ruimtelijke ordening

Slim Ruimtegebruik

Belangrijkste verandering in de aanpak van de opgaven voor een aantrekkelijk en concurrerend Zuid-Holland is de inzet op concrete gebieds- en locatieproblematiek, in plaats van inzet op het maken van algemeen geldend beleid voor de hele provincie. De samenwerking met partijen die iets willen staat centraal; als provincie daarbij 'meepoetsen' is het adagium. Waar het accent voorheen vooral lag bij het toetsen van ontwikkelingen aan beleid en regels, is het nu ook gericht op dat doen wat een gebied nodig heeft en meerwaarde leveren vanuit de provincie. Telkens is er gekeken of er binnen het ruimtelijke beleid van de provincie onnodige belemme-

Adri Bom-Lemstra

'Slim ruimtegebruik' is een begrip geworden. We werken samen met gemeenten, ontwikkelaars en bouwers op bedrijventerreinen en in stadscentra om schaarse ruimte slim te benutten.

ringen zitten die gewenste ontwikkelingen in de weg zitten. Met de vaststelling van de VRM in 2014 zijn al belangrijke hobbels weggenomen. Dat neemt niet weg dat ruimtelijke initiatieven en (bestemmings)plannen nog steeds getoetst worden aan het provinciaal ruimtelijk beleid en, indien deze daarmee strijdig zijn, het provinciaal ruimtelijk instrumentarium wordt ingezet.

De vraag waaruit een provinciale bijdrage of hulp zou kunnen bestaan, bleek in de praktijk voor gemeenten (en ontwikkelaars) lastig concreet te maken. Als college hebben we ingezet op een 'uitgestoken hand' met kennis en oplossingen. We zijn zo van betekenis via het proces op locatie, bijvoorbeeld bij het terugdringen van winkelleegstand in o.a. Schiedam, Bodegraven, Oud-Beijerland en Noordwijkerhout. In Goudse Poort in Gouda en Rivium in Capelle aan den IJssel spelen wij een onmisbare rol bij de uitvoering van een intentieovereenkomst tussen vastgoedeigenaren, ondernemers en overheid. Door de inzet vanuit de Toolbox Slim Ruimtegebruik met de tools subsidie, expertise en onderzoek is provincie Zuid-Holland volwaardig samenwerkingspartner bij het op gang houden of versnellen van projecten en kan zij in deze processen het verschil maken. De uitdaging is en blijft om in deze gebieds- en locatiegerichte aanpak het provinciaal belang duidelijk voor het voetlicht te brengen en van daaruit waarom

wel of niet in een ontwikkeling wordt geïnvesteerd en waarom iets wel of niet kan.

Het actief meehelpen met aanpak ruimtelijke knelpunten komt ook naar voren in de publiekscampagne 'Slim Ruimtegebruik'. En het beschikbaar stellen van een 'vliegende brigade complexe herstructurering' die dit helpt dit soort vraagstukken te ontrafelen, adviseert over oplossingen en daar ook inzet op kan organiseren. De campagne 'Slim Ruimtegebruik' kende een groot publieksbereik en heeft concrete ideeën opgeleverd voor, soms tijdelijk, (her)gebruik van leegstaande panden. In overleg met betrokken gemeente, eigenaren en beheerders wordt geprobeerd om deze ideeën te verwezenlijken.

In het coalitieakkoord zijn gezamenlijk onderzoeksprogramma's aangekondigd. In de praktijk is niet zozeer sprake van onderzoeksprogramma's, maar van het delen van kennis via bijvoorbeeld masterclasses over de leegstandverordening, flexwonen en wonen.

Wonen en verstedelijking

Doordat de overheid en de bouwsector nog aan het herstellen waren van de crisisjaren moest aanvankelijk de plancapaciteit op orde gebracht worden en ligt de focus nu bij het omzetten van plancapaciteit in gerealiseerde woningen.

Adri Bom-Lemstra
Wonen, werken en recreëren. Bereikbaarheid en klimaatadaptatie. Deze opgaven in combinatie aanpakken is de sleutel voor sterke, aantrekkelijke steden en dorpen.

De druk op de woningmarkt in de Randstad is toegenomen. Het college is deze periode blijven vasthouden aan het beleid om 'de juiste woning op de juiste plaats' te bouwen: dat is zoveel mogelijk binnenstedelijk en in de invloedssfeer van hoogwaardig openbaar vervoer. Herstructurering en verdichting zijn de inzet. Dit betekent overigens niet dat er geen buitenstedelijke ontwikkellocaties zijn in de provincie. Ook het beleid voor wonen in de Visie ruimte en mobiliteit (VRM) is hierop aangepast. Bovendien is daarin ook de slag gemaakt naar meer kwalitatieve sturing op woning-

bouwprogrammering en meer samenwerking tussen provincie en regio's bij het opstellen van de regionale woonvisies.

Het college heeft nadrukkelijk meer willen sturen op realisatie van woningbouwprogramma's. Er wordt hiervoor o.a. met acht gemeenten samengewerkt binnen de Verstedelijkingsalliantie en met het Rijk en ingezet op stimuleringsmaatregelen om de realisatie te bespoedigen. Denk aan een vliegende brigade, of een financiële bijdrage om projecten van de grond te krijgen, bijvoorbeeld voor bodemsanering. Het resultaat is dat sinds 2015 ieder jaar weer méér gebouwd wordt.

Onze inzet op verstedelijking betekent naast het versterken van onze steden en grotere dorpen ook werken aan vitale kleine kernen in Zuid-Holland. Het college startte voor vitale kleine kernen een verkenning naar mogelijke interventies en verdere inzet van de provincie die bijdragen aan vitale kleine kernen. Van hieruit wordt toegewerkt naar een uitvoeringsplan. Er is behoefte aan een aanpak op maat. Door gebiedsgerichte interventies samen met lokale partners kunnen vitaliteitsversterkingen specifiek per gebied/kern uitgewerkt worden. Dergelijke interventies zijn bijvoorbeeld gericht op een toekomstbestendige woonvoorraad, bereikbare voorzieningen en bijdragen aan goede sociaaleconomische randvoorwaarden voor een vitale kleine kern. Deze inzet kan aanhaken bij al bestaande gebiedsprogramma's zoals in de Hoeksche Waard. Gedacht kan worden aan projecten ten behoeve van versterking van regionale bereikbaarheid, ondersteuning bieden aan (fysieke) doorontwikkeling van kerninitiatieven en stimuleren van bovengemeentelijke en bovenregionale samenwerking, bijvoorbeeld in het uitwerken van de coalitie Ommelanden.

Huisvesting vluchtelingen

Aan het begin (2015 en 2016) van de coalitieperiode was er sprake van een grote asielinstream. De commissaris van de Koning heeft op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken toen in zijn rol als rijksheer een bemiddelende rol gespeeld bij het vinden van opvang van de asielinstream in de provincie. Dit ging primair om huisvesting, maar – voor statushouders – ook om het zetten van de eerste stappen op het pad van integratie in de Nederlandse samenleving.

Kantoren

De situatie van overaanbod van kantoren, zoals aan het begin van de coalitieperiode op grote schaal zichtbaar in Zuid-Holland, is veranderd. Momenteel zien we een verschil in vraag en aanbod afhankelijk van de locatie. Zo is sinds 2017 op toplocaties rondom Den Haag centraal

en Rotterdam centraal sprake van een tekort aan kwalitatief goede kantoren. Er zijn echter ook locaties waar nog steeds een overaanbod is en plancapaciteit geschrapt moet worden, zoals kantorenlocaties langs de snelweg. Om te kunnen bepalen op welke kantoorlocaties wat voor type inzet nodig is, heeft het college een Discussienota Kantoren opgesteld met daarin een behoeftenraming, een hoofdstructuur kantoren en kaders voor de uitvraag voor actualisatie van de regionale kantorenvisies. De provincie is in gesprek met gemeenten om te bekijken waar ruimte beschikbaar is voor toplocaties zodat de bestemmingsplannen daarop aangepast kunnen worden. Op locaties waar sprake is van overaanbod, zoekt de provincie samen met de gemeente en ontwikkelaars naar oplossingen om tot een ander type gebruik te komen, bijvoorbeeld in de Goudse Poort (Gouda) en Rivium (Capelle aan den IJssel) via o.a. het Actieprogramma Slim Ruimtegebruik. Het is het college daarbij gelukt om partijen bijeen te brengen die elkaar anders misschien niet gevonden hadden. Hierdoor is een gezamenlijk gevoel van urgentie ontstaan en de wil om gezamenlijke afspraken te maken. De regio's kunnen hun geactualiseerde regionale kantorenvisie tot 1 maart 2019 indienen, en zal indien akkoord per 1 juli 2019 door GS worden aanvaard. Verder maakt de provincie afspraken met de regio's hoe we de kantorenbehoefte goed kunnen monitoren, zodat er tijdig bijgestuurd kan worden.

Bedrijventerreinen

In de afgelopen periode is het vraaggericht bedrijventerreinenbeleid vastgesteld. Belangrijk doel daarvan is het in balans brengen van vraag en aanbod. Dit speelt bijvoorbeeld in de "A12 corridor". Hier wordt met meerdere gemeenten en bedrijven in een intensief proces gewerkt aan een samenwerkingsovereenkomst om te komen tot een aantrekkelijke en concurrerende logistieke corridor. Het college heeft hierbij afdwingbaar ruimtelijk instrumentarium (programma Ruimte) ontwikkeld als laatste middel indien partijen onderling niet tot overeenkomst komen.

Daarnaast is in heel Zuid-Holland, via succesvolle subsidieregelingen, de samenwerking op bedrijventerreinen versterkt en zijn bedrijventerreinen duurzamer gemaakt (bijvoorbeeld via gezamenlijke energieopwekking). Tot slot worden veel bedrijventerreinen beter benut door de afronding van de herstructurering van een aanzienlijk aantal bedrijventerreinen.

De watergebonden bedrijventerreinen en bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie in het stedelijk gebied staan steeds meer onder druk door de grote behoefte aan stedelijke woonmilieus. Dit blijkt onder andere uit de recent opgestelde behoeftenramingen en

de eerste regionale doorvertalingen die door regio's en gemeenten zijn gemaakt. Bij hen is aandacht gevraagd voor het belang van deze terreinen voor bijvoorbeeld de overgang naar een circulaire economie en vervoer over water als duurzaam alternatief voor vervoer over de weg. Wij sturen via ons ruimtelijk instrumentarium op voldoende aanbod van bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie en watergebonden bedrijventerreinen.

Detailhandel

De detailhandel bevond zich aan het begin van de coalitieperiode in grote delen van Zuid-Holland in zwaar weer. De verschuivingen in de detailhandel, onder andere als gevolg van de verplaatsing van het kopen van de fysieke naar de digitale wereld en veranderende bevolkingssamenstelling, zijn enorm en nog steeds volop in beweging. Dat betekent dat er op veel locaties een overaanbod aan fysieke winkels is ontstaan. De economische crisis versterkte deze trend. De locaties waar fysieke detailhandel blijft, of zelfs nog kan groeien, zullen dat doen omdat ze niet een 'place to buy', maar een 'place to be' moeten gaan worden.

In 2016 heeft het college het Koopstromenonderzoek (KSO) laten uitvoeren, waarin een aantal ontwikkelingen is onderbouwd met data. Eind 2018 wordt een (beperkte) update van het KSO uitgevoerd. De uitkomsten van het KSO 2016 hebben aanleiding gegeven tot het samen met gemeenten en de sector opstellen van een 'Discussienota en actieplan detailhandel Zuid-Holland'.

Dit heeft ertoe geleid dat het college, o.a. via het Actieprogramma Slim Ruimtegebruik, intensief met een aantal gemeenten samenwerkt om hen te helpen bij het

compact maken en/of transformeren van detailhandelslocaties. Bijvoorbeeld via een intervisiegroep met meerdere gemeenten rondom de leegstandsverordening, en een revitalisering van het centrum Bodegraven, waar met zo'n 70 partijen wordt samengewerkt. Om gemeenten te helpen is samen met een aantal andere provincies, gemeenten en de kennisorganisaties Platform31 en RUIMTEVOLK het 'Kennisnetwerk Nieuwe Binnensteden' opgericht om te komen tot kennisdeling op het gebied van vitale binnensteden.

Met actieve inzet vanuit de provincie is een aantal regio's bezig om een regionale detailhandelsvisie op te stellen. Het tempo waarin dat gebeurt, is afhankelijk van de kracht van en de gevoelde urgentie bij de regio's. Daar waar de ruimtelijke kwaliteit en functioneren van winkel- en centrumgebieden verbeterd moet worden, biedt de provincie steun. Bijvoorbeeld via het beschikbaar stellen van onderzoeksgelden via een provinciale subsidieregeling, die in 2018 is vastgesteld en voor het eerst is opengesteld

Ook is met partijen in het veld het gesprek aangegaan over herbestemming van perifere detailhandelsvestigingen (ook wel bekend als woonboulevards). De resultaten hiervan worden momenteel ingebracht in de strategische verkenningen voor PS. Er liggen verschillende opgaven, van verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit tot volledige herbestemming van de locatie. Dit laatste betreft een complexe, meerjarige herontwikkelingsopgave. Deze kan zo echter wel een bijdrage leveren aan het woningbouwvraagstuk.

Om nieuwe detailhandelsinitiatieven te toetsen op hun behoefteonderbouwing en (boven)gemeentelijke consequenties heeft de provincie sinds 2015 een onafhankelijke adviescommissie detailhandel ingesteld. De commissie adviseert het college of nieuwe detailhandelsontwikkelingen passen in het provinciaal beleid.

Tot slot zijn de ruimtelijke regels op het gebied van detailhandel in de VRM geactualiseerd. Het is naast het flankerend beleid belangrijk om ruimtelijk te blijven sturen en detailhandelontwikkelingen op de juiste plaats te laten landen. Zo wordt er getoetst en meegepoetst.

Kennis en Innovatie

Speerpunt van het college is het stimuleren van duurzaamheid en innovatie binnen bestaande en opkomende economische sectoren. Zo groeit de regionale economische bedrijvigheid en werkgelegenheid. Het college is daarom blij met het resultaat van een ING onderzoek waarin Zuid-Holland is gestegen van een 12e positie in 2014, naar een 2e positie in 2018. Dankzij flinke investeringen in innovatie, een bovengemiddelde bedrijvendynamiek en stijgende arbeidsproductiviteit heeft Zuid-Holland haar innovatiekracht enorm verbeterd.

Om het innovatiepotentieel te stimuleren heeft het college gekozen voor interventies die de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden bevorderen. Een voorbeeld daarvan is de organisatie van het Festival van de Toekomst: met een eerste editie in 2016 en een tweede in 2018. Honderden ondernemers, wetenschappers en beleidsmakers namen deel aan deze festivals en inspireerden elkaar.

Daarnaast zet het college in op financiering van specifieke bedrijvigheid gericht op innovatie en kennisontwikkeling en biedt ze ruimte aan de vestiging van kennis- en innovatiegerichte bedrijvigheid in Zuid-Holland. Uiteraard maakt het college ook investeringsafspraken, op regionaal, nationaal en soms internationaal niveau. Zo is de provincie deze coalitieperiode medeoprichter en partij in de Economic Board Zuid-Holland en mede ondertekenaar van het Regionaal Investeringsprogramma voor de Zuidelijke Randstad.

De ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter (IQ) is een belangrijk organisatie voor de provincie om aan het duurzaam verbeteren van de economische prestaties van Zuid-Holland te werken. Zuid-Holland is (groot) aandeelhouder van IQ. Het netwerk van bedrijven dat samenwerkt met IQ omvat intussen meer dan 5000 Zuid-Hollandse ondernemers en meer dan 500 investeerders. Speerpunten van IQ zijn het aanjagen en helpen realiseren van innovaties, het aantrekken van buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland en de financiering van vernieuwende, snelgroeiende bedrijven met de fondsen UNIQ, ENERGIIQ en het participatiefonds. De provincie Zuid-Holland zorgt voor kapitaalstortingen in die fondsen. Tot slot voert IQ sinds voorjaar 2018 in opdracht van de provincie Zuid-Holland, gemeenten Den Haag, Rotterdam en de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag ook de coördinatie uit op de ontwikkeling van de Roadmap Next Economy (RNE). Het gaat om projecten en programmaontwikkeling op de zogenaamde transitiepaden: Smart Digital Delta, Smart Energy Delta,

Circular Economy, Next Society en Next Education. Zo is een verkenning gestart naar de economische kansen in de regio wat betreft digitalisering en de rol van overheden met betrekking tot de digitale economie.

Het college heeft niet alleen via IQ, maar ook via eigen activiteiten ingezet op vestiging van (kennis)instellingen die relevant zijn voor het innovatie ecosysteem van Zuid-Holland. Dit vanuit het besef dat deze instellingen zorgen voor vestiging van bedrijvigheid en het aanjagen van een innovatieve, kennisintensieve economie. Zo is september 2018 de Regio Deal 'ESTEC en Space Campus Noordwijk' ondertekend door provincie, rijk en gemeente Noordwijk wat tot een gezamenlijk investering leidt om de deze cluster mogelijk te maken. Daarnaast heeft de provincie zich samen met anderen ook met succes ingezet om het NWO instituut voor (instrumenten voor) ruimteonderzoek SRON en het VN Expertisecentrum voor klimaatadaptatie zich in Zuid-Holland te laten vestigen.

De provincie Zuid-Holland werkt vanaf 2017 met verschillende overheden, universitaire medische centra, waaronder het LUMC en gezondheidsfondsen aan de doorontwikkeling van RegMed XB. Dit is een wereldwijd toonaangevend publiek-privaat onderzoeksinstituut op het gebied van regeneratieve geneeskunde. De provinciale bijdrage aan RegMed XB is vooral gericht op de groei en verankering van een nieuw medisch-industrieel economisch cluster.

Om de innovatie in de topsectoren van het midden- en kleinbedrijf te stimuleren heeft de provincie Zuid-Holland ingezet op cofinanciering van het MKB-innovatiestimuleringsprogramma Topsectoren (MIT) subsidieprogramma, onderdeel van de samenwerking tussen Rijk en regio voor MKB stimuleringsprogramma. De zo gestimuleerde bedrijvigheid draagt vaak ook bij aan de aanpak van

maatschappelijke opgaves op het gebied van voedselveiligheid, duurzame energie, robotisering, logistieke ketens en gezondheidszorg. Verder is in 2017 met een vijftigtal bedrijven, overheden en TNO een pilot Innovatie Prestatie Contract opgestart waarmee de deelnemende bedrijven zich verbinden aan gezamenlijke innovatieve productontwikkeling.

Soms is er behoefte aan experimenteerruimte of 'fieldlabs' voor innovaties. Met EFRO en cofinanciering heeft de provincie meerdere field labs gefinancierd, en zet nu ook in op samenwerking tussen field labs. Een mooi voorbeeld daarvan is het in 2017 mede door de provincie opgerichte programma 'Smart Manufacturing: Industriële Toepassing in Zuid-Holland' (SMITZH). Via dit programma ondersteunen de samenwerkende field labs, overheden, TNO, IQ en deelnemende bedrijven de Zuid-Hollandse maakindustrie en zijn technologische toeleveranciers bij het slimmer samenwerken in de productieketen van de maakindustrie. Dat kan ook gaan om het uittesten van nieuwe concepten om de vraag en aanbod om de arbeidsmarkt beter op elkaar aan te laten sluiten.

Jaap Smit

Samen met ESA-ESTEC, gemeenten, rijk en universiteiten hebben wij veel goede stappen gezet voor verdere versterking van het Ruimtevaartcluster in Zuid-Holland.

De zorg over de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, tegen een achtergrond van een hoog werkloosheidspercentage in Zuid-Holland, is voor de provincie aanleiding geweest om in 2018 een strategische verkenning te starten op dit thema. Centraal staat daarin de vraag wat nodig is voor een betere aansluiting en waaruit de bijdrage van de provincie Zuid-Holland zou moeten bestaan. De verkenning heeft geleid tot een samen met de Economic Board Zuid-Holland opgestelde Human Capital Agenda. Die is op maat naar een breed gedragen Zuid-Hollands Arbeidsmarktakkoord. Parallel daaraan wordt een aantal pilots uitgevoerd, die ook helpen om de contouren van meer structurele oplossingen te bepalen.

Innovatiekracht is nodig om de transitie naar een meer circulaire en digitale economie in Zuid-Holland mogelijk te maken. Het college is daarom in 2017 gestart met een strategische verkenning naar de maatschappelijke opgave die met betrekking tot de circulaire economie voor ons ligt. Deze verkenning is voor een volgende coalitie 'food for thought' omdat de komende jaren belangrijke politieke keuzes gemaakt zullen moeten worden. Een eerste stap richting circulaire economie is het kennis- en innovatieprogramma ACCEZ (Accelerating Circular Economy in Zuid-Holland) in 2018 opgericht door de provincie, het Zuid-Hollandse bedrijfsleven en universiteiten om de overgang naar de circulaire economie te versnellen. Het gaat er daarbij om barrières voor de transitie in kaart te brengen en te doorbreken, bijvoorbeeld belemmerende regelgeving die hergebruik van stoffen bemoeilijkt.

Voor de kennisontwikkeling en innovatiestimulering binnen de ambtelijke en bestuurlijke organisatie zelf zijn verwezen naar de paragraaf 'organisatie'.

Mainport Rotterdam

Haven Industrieel Complex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) is met bijna 100.000 arbeidsplaatsen en een toegevoegde waarde van € 14.5 miljard van groot economisch belang voor Zuid-Holland en Nederland. Het HIC vormt de logistieke draaischijf voor verschillende zware industrieën, de Greenports en huisvest een van de grootste petrochemische clusters van Europa. Om de strategische positie van het HIC te behouden en te ontwikkelen heeft het college vanuit de overtuiging gewerkt dat

een transitie nodig is. Het college heeft daarom vooral ingezet op initiatieven die aanzetten tot innovatie en een duurzame en circulaire economie.

Met partners in de regio werken we aan circulaire initiatieven, zoals Waste to Chemicals (W2C). Het college wil het W2C ondersteunen met een lening voor opschaling. De bedoeling is dat dit de eerste installatie van dit type in Europa wordt die afval omvormt tot nieuwe grondstoffen. Het project is een systeeminnovatie, die kan leiden tot nieuwe industriële ondernemingen in Zuid-Holland, en toegevoegd waarde voor al bestaande bedrijvigheid. De steun van het college heeft de International Solid Waste Association (ISWA) in 2018 doen besluiten haar hoofdkantoor per 2020 te vestigen in Rotterdam. Deze organisatie zal het vergaren, delen en vermarkten van regionale kennis op het gebied van duurzame afvalverwerking stimuleren en draagt bij aan versterking van het afvalcluster in het HIC. Daarnaast participeren en subsidiëren we verschillende netwerken die bijdragen aan een toekomstbestendige en duurzame haven zoals Biobased Delta, CleanTech delta en het Vanguard Initiative.

Zoals onder 'Kennis & Innovatie' beschreven ondersteunt de provincie de maritieme sector via onder andere de subsidieregeling MIT, de diensten van Innovation-Quarter en 'fieldlabs' voor innovaties. Drie fieldlabs met een belangrijke band met de maritieme sector zijn Digital Factory for Composites, de duurzaamheidsfabriek en RAMLAB. Concreet is de inzet van de provincie in de topsector maritiem gericht op het beter benutten van kennis en innovatie en behoud van goede maritieme locaties. Om bedrijven daarbij zo goed mogelijk te betrekken is er een centrale rol voor het samenwerkingsverband Maritieme Delta. De uitkomsten van de toekomstverkenning Maritieme Cluster 2017 bevestigen het belang van verdere intensivering van die samenwerking. Daarnaast zetten het door het college ondertekende Bestuursakkoord "Drechtsteden Maritieme Topregio" en de Groeiagenda Drechtsteden in op meer innovatiekracht in de sector, een betere onderwijsaansluiting (leerfabriek) en een betere kwaliteit van watergebonden terreinen in Drechtsteden (Maritieme hotspots in Papendrecht, Alblasserdam en Hendrik Ido Ambacht). In samenwerking met Innovation-Quarter is een MBK-katalysatorfonds opgestart voor ondersteuning van Maritieme bedrijven in de Drechtsteden, in innovatie in de beginfase.

Met de ontwikkeling van de A12-corridor als logistieke hotspot ondersteunt de provincie de gemeenten met hun aanpak om de kwantiteit en de kwaliteit van logistieke terreinen en de ontsluiting van bedrijventerreinen

die gelegen zijn rondom de A12 goed op elkaar af te stemmen. Verder wordt samen met het bedrijfsleven en gemeenten onderzoek gedaan naar de wenselijkheid van een railterminal in Bleiswijk en een containeroverslagpunt in de regio Gouda om multimodaal transport mogelijk te maken. Het Regionaal Investeringsprogramma bevat diverse projecten die een multimodale ontsluiting A12-corridor ondersteunen.

Provincie, Rijk en regio hebben in het bestuurlijk overleg MIRT eind 2016 afspraken gemaakt om toe te werken naar een 'Programmatische aanpak Bereikbaarheid voor de stedelijke regio Rotterdam – Den Haag'. De programmalijn Logistiek richt zich onder andere op de ontwikkeling van elkaar aanvullende, innovatieve vervoersmodaliteiten (weg, spoor, kabel) om versproducten te kunnen vervoeren tussen de Greenports, de Rotterdamse haven en het stedelijke netwerk.

Greenports

Zuid-Holland kent een diversiteit aan Greenports: de Duin- en Bollenstreek met bollenteelt en sierteelt, het tuinbouwcluster met vruchtgroente, bloemen en potplanten in West-Holland, het sierteeltcluster in de Greenport Aalsmeer en de boomteelt in de regio Boskoop. Deze Greenports vormen een belangrijke motor voor de Zuid-Hollandse en de Nederlandse economie. De combinatie van excellente teelt, de nabijheid van twee Mainports, een efficiënt logistiek systeem en de inzet op kennis en innovatie maakt dat Nederland internationaal een toppositie heeft als productie- en handelsland voor vers- en sierteeltproducten.

Al jaren spannen de achtereenvolgende colleges zich in om de ontwikkeling van de Greenports te stimuleren, zodat deze toppositie behouden kan blijven. Hiervoor is nodig dat de Greenports een transitie doormaken, gericht op kwalitatief beter (duurzaam) productieareaal, schaalvergroting, bovenregionale triple helix samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen én overheden, ketenintegratie en nieuwe verdien capaciteiten, zoals de biobased economy. Het college heeft in het greenportsnetwerk haar rol versterkt op het nog meer verbinden en faciliteren van de benodigde transitie. Voorbeelden zijn het initiatief om een Innovatiepact en een energieakkoord Greenport West Holland af te sluiten, het binnen het InnovationQuarter benoemen van een nieuw innovatiespoor 'feeding en greeding the megacities', en het bijdragen aan de oprichting van het World Horti Center. De interventies bestonden uiteraard ook uit investeringen in de fysieke provinciale droge en natte infrastructuur (zie het hoofdstuk Mobiliteit), waardoor bijvoorbeeld de in 2018 geopende Coolport

Adri Bom-Lemstra

Onze greenports zijn wereldwijd toonaangevend – zowel wat betreft producten die zij leveren, als innovaties die zij voortbrengen. Met onder meer het Innovatiepact hebben we daar een nieuwe impuls aan gegeven.

Waalhaven een goede uitgangspositie heeft om te kunnen ontwikkelen.

Om de ontwikkelingen in de Greenports te kunnen duiden en met de netwerkpartners een gezamenlijk handelingsperspectief te ontwikkelen zijn verschillende gebiedsverkenningen gestart: die voor Oostlanddeel van de Greenport West-Holland is bijvoorbeeld gericht op versterking van het cluster in het gebied in relatie tot andere functies; de gebiedsverkenning Boskoop op de bomen- en heesterteelt. Voor de ontwikkelingen in de Duin- en Bollenstreek is met de partners een Economische agenda opgesteld als gezamenlijk economisch ontwikkelingsperspectief voor het gebied. En in de Greenport Aalsmeer zijn een visie en uitvoeringsagenda Ruimte opgesteld met de partners. In het gebied Westland is met partners het Werkboek Westland opgesteld waar nu uitvoering aan wordt gegeven. De provincie versnelt de modernisering en herstructurering van het teeltareaal door middel van een begrotingssubsidie aan de gemeente voor het uitnemen van in de weg liggende obstakels. Op landelijk niveau was de provincie samen met het toenmalige ministerie van I&M initiatiefnemer van het MIRT onderzoek naar de Greenports en hun samenhang met de Mainports, de resultaten zijn vertaald in de Impulsagenda Greenports 3.0 en vormen de basis voor de samenwerking met onze partners op nationaal niveau.

Duurzame energie

De transitie naar duurzame energie is de hele coalitieperiode een prominent samenwerkingsdossier geweest. De impuls om als provincie actief mee te gaan poetsen, daar waar nodig initiatief, of regie te nemen, heeft veel opgeleverd voor Zuid-Holland. De timing voor die impuls was uitstekend: de vele ontwikkelingen, innovaties en initiatieven in onze energie-intensieve provincie vroegen

ook om visie en actie vanuit de provincie Zuid-Holland. Er is flink geïnvesteerd in het verzamelen van kennis over wat er loopt en het met de partners bepalen waaruit de toegevoegde waarde van de provincie zou kunnen bestaan. Dit heeft geleid tot de Energieagenda 'Watt Anders' waarin het college heeft aangegeven welke ambities, speerpunten en samenwerking zij voor ogen heeft om de energietransitie in Zuid-Holland te steunen en daar waar nodig te richten. Blij is het college met het convenant dat met de gemeente Goeree-Overflakkee is afgesloten om zich als Energy Island een authentiek en modern profiel te geven en zo haar toekomst te willen versterken.

In 2016 heeft het college samen met partners als de MRDH, TNO en The Green Village uit Delft de Energy Innovation Board (EIBoard) opgericht. De EIBoard heeft als doel de transitie naar duurzame energie te bespoedigen en wel zo dat dit ook bijdraagt aan het economisch klimaat in Zuid-Holland. De EIBoard doet dat door het wegnemen van (systeem)belemmeringen en specifieke

Han Weber

Lokale initiatiefnemers maken goed gebruik van regelingen als 'De Groene Club' en "Asbest eraf, zon erop". Het vertelt zich door en is goed voor het draagvlak voor de energietransitie.

innovaties te stimuleren. Zo wordt verkend wat een EnergieCampus in Zuid-Holland zou kunnen zijn en welke partners daaraan mee willen doen.

Om de energietransitie mogelijk te maken heeft het college in 2017 het Energie-innovatiefonds Energiiq en een Warmteparticipatiefonds opgericht. De organisaties die deze fondsen namens de provincie Zuid-Holland beheren, hebben als opdracht de fondsen te investeren in initiatieven gericht op de energieinnovaties respectievelijk het doorontwikkelen van het warmtesysteem en daarbij te zorgen voor een zo goed economisch maar vooral goed maatschappelijk rendement. Fonds ENERGIQ wordt beheerd door InnovationQuarter. Investerings die rendement opleveren, vloeien terug naar de fondsen en worden opnieuw geïnvesteerd. Het beheer van het warmteparticipatiefonds (WPF) is in een werkmaatschappij van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland ondergebracht. Een belangrijke investering is die in warmtehoofdinfrastructuur met onafhankelijk netbeheer, in combinatie met vraag en aanbod van warmte in Zuid-Holland. Op dit moment gaat het om het uitwerken van business cases om de dimensionering en haalbaarheid van het systeem te kunnen bepalen, zodat WPF kan investeren. De provincie heeft initiatieven genomen tot het oprichten van de Warmtealliantie en de Geothermiealliantie. Deze publiek-private samenwerkingverbanden hebben een belangrijke rol bij de realisatie van de infrastructuur voor duurzame warmte.

Naast de realisatie van een warmteinfrastructuur, is een herbezinning nodig op onze electriciteitsinfrastructuur: centrale én decentrale opwekking van duurzame energie als nevenproduct (in bijvoorbeeld kassen) of bij mensen thuis, roept de vraag op hoe landelijke, regionale en lokale, zelfs individuele aanbod en vraag van energie beter op elkaar af te stemmen. In 2018 is in opdracht van het college verkend hoe dit zogenaamde 'Smart Multi Commodity Grid' er voor Zuid-Holland uit zou kunnen zien en welke opgaves de realisatie van dat grid oproept.

Daar waar de fondsen gericht zijn op grootschaliger initiatieven zijn voor lokale initiatieven en sportverenigingen (de 'Groene Club') subsidieregelingen ingesteld. Dit vanuit de gedachte dat lokale acties van buurten en clubs in Zuid-Holland belangrijk zijn om een grotere beweging op gang te brengen. Dit blijkt een slimme zet, vooral ook omdat zo een enorme rijkdom aan informatie is vergaard over waar op lokaal niveau behoefte aan is bij bewoners en organisaties. En inzicht in waar de provincie vervolgens het verschil mee kunnen maken. Met de regeling 'Asbest eraf, zon erop' is voortgewerkt aan de realisatie van meer zonnepanelen op

Zuid-Hollandse gebouwen, waarbij tegelijk asbestdaken vervangen zijn.

Om de energietransitie in de bebouwde omgeving te versnellen helpen provinciale energietransitie-adviseurs gemeenten bij het ontwikkelen van de gemeentelijke warmtetransitieplannen. De helft van de gemeenten heeft intussen zo'n plan waarin staat hoe stapsgewijs, uiterlijk in 2050, voor de gebouwde omgeving over te schakelen op een duurzame warmtevoorziening, zonder aardgas. Om te zorgen voor aardgasloze nieuwbouw is een Intentieverklaring ondertekend met Stedin en de Zuid-Hollandse gemeente, als ook een Green deal voor de omscholing van installateurs.

Van de 6000 Megawatt die aan windenergie landelijk moet worden opgewekt, moet binnen de provincie Zuid-Holland conform de bestuurlijke afspraken uit 2013 er in 2020 735,5 Megawatt windvermogen geïnstalleerd zijn. De provincie Zuid-Holland heeft de taakstelling ruimtelijk mogelijk gemaakt in haar ruimtelijke plannen. Voor realisatie is daarnaast echter particulier initiatief nodig en ruimtelijke inpassing in het bestemmingsplan. De ruimtelijke inpassing is een weerbarstig dossier gebleken dat veel tijd en aandacht vraagt: realisatie van de taakstelling is mede hierom vertraagd. Het uitgangspunt uit dit coalitieakkoord om niet méér te willen realiseren is verstandig gebleken. Tegelijkertijd gaan de doelstellingen uit het Klimaatakkoord een fors beroep op ons doen om meer toekomstig opwek van elektriciteit op land te realiseren.

Voor de toepassing en aanleg van duurzame en hernieuwbare energiebronnen, maar ook voor de aanpak van de klimaatadaptatie, is kennis over de ondergrond essentieel. Het rijk heeft daartoe in de structuurvisie ondergrond (STRONG) richting gegeven. In Zuid-Holland zijn daartoe een Bodematlas, een handreiking Ondergrondwijzer en een afwegingskader Bodemladder opgesteld.

Het college ziet kansen voor (groene) waterstof als drager en opslagvorm voor het toekomstige energie-systeemenergie en werkt ook op dat gebied met haar netwerkpartners aan de mogelijkheden en de rol van de provincie in dit dossier. De aanpak omvat onder meer het opstellen van een Routekaart, het aansluiten bij de landelijke Waterstof Coalitie en de betrokkenheid bij de uitvoering van het convenant Groene Waterstofeconomie Goeree-Overflakkee.

Cultureel erfgoed en maatschappij

De inzet van het college op cultureel erfgoed is met een kwaliteitsslag op erfgoedlijnen, met het inlopen van de restauratie-achterstand en versnelde aanpak van herbestemming van rijksmonumenten, met een meer actieve inzet op publieksbereik voor archeologie en met extra middelen voor de aanpak van (groot) onderhoud van molens, de afgelopen collegeperiode sterk vergroot. Door meer proactief te sturen op cultuurparticipatie, het doorlichten van Erfgoedhuis en opdrachtgeverschap op ProBiblio zijn ook deze activiteiten succesvoller aangepakt.

De taken in het sociaal domein, die vanaf 2015 aan de gemeenten zijn overgedragen, maar waar de provincie nog lopende verplichtingen richting JSO, Zorgbelang en Tympan had, zijn zorgvuldig afgebouwd. Om te voorkomen dat opgebouwde en relevante kennis verloren zou gaan, is in het kader van 'borging beleidsinformatie maatschappelijke ontwikkelingen' een kennisfunctie ingericht die wordt ingezet bij de aanpak van de maatschappelijke opgaven door de provincie. Deze kennisfunctie wordt ondergebracht in de provinciebrede aanpak van data-gedreven beleidsontwikkeling: Public Intelligence.

Erfgoedlijnen

In de vorige collegeperiode zijn 'erfgoedlijnen' De Limes, de Oude Hollandse Waterlinie, Trekvaarten, Landgoederenzone, Goeree-Overflakkee, Waterdriehoek en Atlantikwall ontwikkeld. In deze periode is dit werk op basis van het advies van de Provinciale Adviseur ruimtelijke Kwaliteit (PARK) geïntensiveerd door een kwaliteitsslag en aanscherping van de ambities via een afwegingskader en het eindbeeld. Kern van het werken

Rik Janssen

Erfgoed maakt de omgeving mooier, geeft de leef-omgeving zijn oorspronkelijke identiteit en biedt kansen voor economische spinoff. Erfgoed is meer zichtbaar en toegankelijk gemaakt voor inwoners, liefhebbers, toeristen en alle geïnteresseerden.

met erfgoedlijnen is dat ze focus geven aan het in stand houden, ontwikkelen en beleven van erfgoed aan een geografische structuur en een gezamenlijk verhaal die de monumentale objecten met elkaar verbindt. Iedere erfgoedtafel kent een netwerk van diverse partijen en vrijwilligers. Dit vergroot het collectief eigenaarschap. De provincie heeft een faciliterende rol en cofinanciert deze collegeperiode (Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland) honderden projecten, op advies van de erfgoedtafels. Op verzoek van Provinciale Staten onderzoekt het college hoe de uitbreiding van erfgoedlijnen mogelijk is met een maritiem-industriële lijn.

Restaureren en herbestemmen van rijksmonumenten

De taak van restauratie van rijksmonumenten is in het verleden aan de provincies over gedragen. Het budget daarvoor restauratie wordt voor de helft verdeeld over monumenten in de erfgoedlijnen en voor de helft verspijdt over Zuid-Holland. Uitgangspunt van de provincie is dat deze niet alleen beschermd moeten worden, maar ook beleefd, benut en toegankelijk gemaakt zodat iedereen van erfgoed kan genieten.

In 2016 is een erfgoedmonitor ontwikkeld, waardoor het college en de betrokken partners een beter inzicht hebben op de omvang van de restauratieopgave.

In december 2016 is de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013 met een herbestemmings-paragraaf uitgebreid. Herbestemming is belangrijk, omdat leegstand van monumenten leidt tot versneld verval. Bovendien staan monumenten vaak op A-locaties en kunnen daarmee een sleutelpositie innemen bij de transformatie van stedelijk gebied. Sinds 2018 stuurt de provincie m.b.v. drie aanjagers proactief op matchen van leegstaand religieus-, industrieel- en agrarisch erfgoed.

De Randstedelijke Rekenkamer heeft geconstateerd dat de provincie er goed in slaagt om de bouwkundige staat te verbeteren en de monumentale waarden te behouden van rijksmonumenten die gerestaureerd moeten worden.

De behoefte aan restauratie en herbestemming overtreft de beschikbare middelen. De afgelopen periode is er incidenteel extra geld beschikbaar gesteld. Dit is positief, maar monumenteneigenaren moeten zelf ook zorgdragen voor cofinanciering.

Publieksbereik Archeologie

Om er voor te zorgen dat archeologische vondsten uit depots zoveel mogelijk voor het publiek zichtbaar en beleefbaar zijn, heeft het college een Subsidieregeling publieksbereik archeologie Zuid-Holland opgezet. De regeling is een succes gezien de grote belangstelling en aanvragen voor subsidie. Er worden ook nieuwe doelgroepen hiermee bereikt: zo wordt het budget jaarlijks overvraagd.

Het ontsluiten van archeologische vondsten voorziet in een groeiende belangstelling voor en populariteit van archeologie bij inwoners en bezoekers van Zuid-Holland. Zo zijn er stijgende bezoekersaantallen van het Archeologiehuis in Park Archeon en was er een enorme belangstelling voor de reconstructie van het hoofd van Caesar en andere topvondsten als de vogelschaal, de schaal van Oegstgeest en recentelijk de opgraving van de Limesweg bij de RijnlandRoute. Op initiatief van het college zijn de Romeinse schepen die in de jaren '60 bij Zwammerdam zijn opgegraven teruggesleurd uit het rijksdepot en in bruikleen gegeven aan Park Archeon. Ook is in de afgelopen periode een evenementenprogramma opgezet rondom het ontstaan van het graafschap van Holland 1000 jaar geleden. De Slag bij Vlaardingen in 2018 kreeg daarbij veel belangstelling.

Molens

Het college heeft in 2016 de Subsidieregeling molens Zuid-Holland zo aangepast dat niet alleen regulier onderhoud maar ook groot onderhoud gesubsidieerd kan worden. De regeling moet ertoe leiden dat er minder behoefte is aan restauratie en de onderhoudsachterstand wordt ingelopen. Daarnaast stimuleert de provincie via draaipremies dat molens vaker draaien. Daarnaast heeft het college extra ingezet op de bescherming van de Zuid-Hollandse 'molenbiotoop' i.v.m. vrije windvang en zicht op de molens te houden. Het Erfgoedhuis heeft hiervoor een plan uitgevoerd met als doel het vergroten van de bewustwording bij publiek, gemeenten en omwonenden. Zo wordt het makkelijker om beheer en inrichting van de omgeving van de molen gunstig te houden. Dit is zeker van belang nu de economie weer aantrekt.

Ondersteuning bibliotheken

De provincie is opdrachtgever en financier van ProBiblio, die voor de provincie de wettelijke taken uitvoert op het gebied van ondersteuning van openbare bibliotheken. In de afgelopen periode is door de provincie, in de rol van opdrachtgever, een toetsingskader ontwikkeld om zo directer te sturen op de jaarwerkplannen van ProBiblio. Het toetsingskader wordt in 2019 geëvalueerd, waarbij gemeenten en bibliotheken worden betrokken.

Basisvoorziening Cultuurparticipatie

Cultuurparticipatie is primair de verantwoordelijkheid van gemeenten. De provincie heeft een rol in de tweedelijns-ondersteuning: het bevorderen van kwaliteit en regionale spreiding van de vier culturele instellingen over vooral de landelijke gebieden. De basisvoorziening cultuurparticipatie wordt inhoudelijk aangestuurd door gemeenten. Zij vormen de eerste lijn en maken afspraken over activiteiten. In de afgelopen periode is de (co)financiering door de gemeenten en de waardering van de basisvoorziening succesvol geweest.

Maatschappij

De afgelopen periode zijn de subsidies voor Tympaan, JSO en Zorgbelang zorgvuldig afgebouwd. Dit omdat de taken in het sociaal domein naar gemeenten zijn overgegaan. De gemeenten zijn actief betrokken bij dit proces en ook zijn de organisaties geholpen om het contact met de gemeenten te zoeken. Er is beleidsinformatie over sociaalmaatschappelijke ontwikkelingen in Zuid-Holland opgebouwd en verzameld als onderlegger voor de provinciale beleidsvelden. Het provinciale beleid wordt zo 'sociaal-proof' gemaakt. Beleidsinformatie maatschappelijke ontwikkelingen wordt een onderdeel van Public Intelligence.

Voor een goed bestuur, gezonde financiën en een toekomstbestendige organisatie

Bestuur

De uitgestoken hand: de bestuursstijl deze collegeperiode

De afgelopen jaren is onder leiding van het college de organisatie een nieuwe taal gaan spreken: die van de uitgestoken hand, vanuit toegevoegde waarde meedoen. Dit met kennis over en aandacht voor wat in een gebied echt nodig is en wat voor de realisatie van de provinciale ambities nodig is. Het doet dit college deugd dat de inwoners en partners van de provincie zien dat de wij zichtbaar aan het veranderen zijn: een bestuurlijke organisatie waar men graag mee samenwerkt en die men actief opzoekt. De provincie is een graag geziene partner aan vele tafels. Dat uit zich ook in de opkomst en sfeer tijdens evenementen als de Nieuwjaarsbijeenkomst, de jaarlijkse Statenontmoeting, de Zuid-Hollandconferentie.

De provincie heeft, net als elke overheid, in de samenwerking wél verschillende rollen: soms die van samenwerker, soms die van realisator, of inspirator, maar óók die van bevoegd gezag. Het college heeft telkens getracht transparant te zijn over de rolkeuze en het doen en laten daarop aan te laten sluiten. In de ambitienotitie voor het omgevingsbeleid is deze stijl van werken uiteengezet.

Jeannette Baljeu

We slagen er beter in om samen met regio's oplossingen te bedenken voor maatschappelijke opgaven. Nu is het hoog tijd om die oplossingen ten uitvoer te brengen.

Wij hebben gemerkt dat bestuurlijke partners – vooral gemeenten – af en toe tegenstrijdigheid constateren tussen deze rollen. Het is voor bestuur en organisatie van Zuid-Holland steeds een opgave om – nog meer – met één mond te spreken.

De eigenheid van de verschillende regio's heeft het college steeds centraal willen stellen bij het bepalen wat de opgave en geëigende aanpak is in de samenwerking met de gemeenten in een regio. Regiogrenzen liggen daarbij niet per sé vast. En ook wat een goede schaal is voor de aanpak van een opgave verschilt. Daarbij kan worden constateerd dat voor zowel de Zuid-Hollandse gemeenten als voor onszelf lang niet altijd helder is tot welke schaal dat dan zou moeten leiden en hoe de schaal van opgaven zich verhoudt tot de – vaak historisch gegroeide – bestuurlijke verbanden in regio's. Dat zien wij als een belangrijke zoektocht voor de nabije toekomst. Maar in sommige gevallen is vooruitgang geboekt. Zo is bijvoorbeeld op niveau van heel Zuid-Holland de samenwerking in de Economic Board Zuid-Holland deze coalitieperiode van grote betekenis geweest om als regio tot speerpunten te komen op het gebied van economie en infrastructuur.

Het nieuwe werken: opgave gericht, gebiedsgericht en samen

De nieuwe bestuursstijl heeft van het college, Provinciale Staten en ambtelijke organisatie aanpassingen in manier van werken gevraagd. De maatschappelijke opgave, het gebied centraal stellen, in plaats van het beleid centraal stellen. Die nieuwe manier van werken is ook een hulpmiddel om minder sectoraal te werken. Dat is geen doel op zich, maar het gaat er om dat we als bestuur om ons heen blijven kijken, met een goed oor voor wat de behoefte van de ander is. Dat wel vanuit eigen deskundigheid: over het vak, het gebied, het functioneren van het netwerk en inzet voor de ambities van de provincie Zuid-Holland. Kennis over het netwerk hebben omvat daarbij ook het voorkómen dat wij aan het samenwerken zijn met de onderwereld. Er is daartoe

geïntensiveerd in kennis en bewustwording over (de risico's van) ondermijning in bestuur en organisatie, maar ook het beter in kaart brengen van de antecedenten van onze relaties.

Deze andere manier van werken is voor het college ook aanleiding geweest om een verkenning te doen naar hoe we inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties laten participeren in het werk van de provincie Zuid-Holland. Zowel bij de voorbereiding en uitvoering van uitvoeringsprojecten, als van beleid. Zo zijn experimenten gestart met een online community om actief mee te kunnen denken en doen aan het omgevingsbeleid en wordt gewerkt aan een verdere professionalisering van de inzet van participatie via handreikingen en best-practices.

Het college vindt dat snelheid van handelen een belangrijke randvoorwaarde is om in netwerken een betrouwbare partner te zijn. Voor overheden is snelheid vaak lastig in verband met vaste procedures en de weging van belangen. Tot welke verbeteringen die heeft geleid, en wat daarbij nog aan vraagstukken voorligt, staat in de paragraaf Organisatie en Financiën.

Over de rol en betrokkenheid van de democratisch gekozen vertegenwoordiging in participatieve processen, en processen waar netwerkend met partners tot besluitvorming wordt gekomen, is het gesprek zowel in Provinciale Staten zelf, als met PS en GS begonnen, maar nog niet afgerond. Het is een zoektocht hoe ieders rol en betrokkenheid te benutten en respecteren. Een resultaat is de GS heeft ingezet op het PS eerder informeren over en betrekken bij verkenningen over bijvoorbeeld lange termijn strategische opgaves, en investeringsbeslissingen van derden (zoals Waste-to-Chemicals, ESTEC) waar de provincie co-financier is.

Bestuurlijke samenwerking in Zuid-Holland

De focus is telkens de opgavegerichte en – daarom - gebiedsgerichte aanpak geweest, wat geresulteerd heeft

Floor Vermeulen

In de MRDH werken we duurzaam samen aan mobiliteit voor iedereen in Zuid-Holland.

in intensieve regiogesprekken, een groeiend aantal gebiedsagenda's en een meer samenhangende aanpak in de regio. Dit is de inzet geweest voor een Slimmer en sterker bestuur in Zuid-Holland.

De aansluiting met wat de opgaves voor de (samenwerkende) gemeenten in een regio zijn, is deze collegeperiode verbeterd. Overigens niet in de laatste plaats doordat gemeenten zelf de urgentie van samen optrekken onderkennen. Gemeenten zelf neigen zelf steeds meer naar opschaling om samenwerking te verbeteren. In sommige gevallen heeft het college intensiever gestuurd op opschaling, omdat het college ervan overtuigd was dat er anders kansen blijven liggen in de regio, bijvoorbeeld bij de herindeling van de Hoeksche Waard. De afgelopen periode is het aantal gemeenten van 60 naar 51 gegaan.

De provincie sluit steeds meer aan bij de gemeentes en wat er speelt in een gemeente, doordat er geïnvesteerd is in de relatie op alle niveaus: dat van het bestuur, maar ook gebiedsspecifieke opgaves en financiën en toezicht. Het bevorderen van kennisdeling voor en tussen gemeenten heeft geleid tot bijsturing van regionale samenwerking, best practices democratie voor kleine kernen en daar waar nodig, het vergroten van de bewustwording over ondermijning van het openbaar bestuur.

Het college had graag verder willen komen met bestuurlijke samenwerking in de Leidse regio: deze regio blijft aandacht vragen. In het kader van de consultatie "Brinkman" hebben inwoners, instellingen en bedrijven in dit

gebied krachtig gepleit voor intensievere samenwerking en investering in een gemeenschappelijke agenda voor dit gebied. De gemeenten zijn het er niet over eens geworden of en op welke wijze dit vorm moet krijgen en het is ons als provincie nog niet gelukt dit proces vlot te trekken.

Van het fusieproces in de Alblasserwaard-Vijfheerlanden, dat al voor deze collegeperiode in gang is gezet, heeft het college geleerd dat het gesprek echt moet beginnen met wat de regio bindt. En van daaruit conclusies trekken over wat het beste is voor het gebied. De gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik zijn samengevoegd, en de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland is gewijzigd. Het college respecteert de keuzes die de gemeenten hebben gemaakt en blijft de Zuid-Hollandse belangen van deze regio behartigen nu de bestuurlijke boedelscheiding aan de orde is. Voorzienbare pijnlijke gevolgen die nu bewaarheid worden, had het college graag beter voor het voetlicht willen brengen.

Vanuit het Regionaal Investeringsprogramma en de Economic Board Zuid-Holland hebben de provincie en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) hard gewerkt aan het verstevigen van het netwerk. De samenwerking op projecten heeft tot goede resultaten geleid. In november 2018 tekenden de provincie Zuid-Holland en de MRDH een bestuursovereenkomst. Daarmee bekrachtigden zij hun samenwerking. Provincie en Metropoolregio trekken samen op om de grote opgaven in de regio het hoofd te bieden, nu en in de toekomst.

Europa

Uit de voorgaande paragrafen wordt duidelijk dat voor tal van provinciale opgaven een grensoverschrijdende aanpak nodig is om onze doelen te realiseren. Bijvoorbeeld op het gebied van duurzame mobiliteit langs de Europese corridors en het stimuleren van economische waardeketens. Ook wordt van Zuid-Holland gevraagd om een bijdrage te leveren aan Europese ambities zoals op het gebied van energie en klimaat. Het college heeft samen met het Economic Board Zuid-Holland, het bedrijfsleven, en kennisinstellingen voor een duidelijker profiel van Zuid-Holland in Europa gezorgd. Op welke opgaves zoeken wij de samenwerking en welke andere regio's in Europa zijn dan vervolgens interessant om relaties mee aan te gaan? Welke financieringsbronnen van de Europese Commissie zijn belangrijk om te kennen en benutten zodat Zuid-Hollandse bedrijven en onderzoekers daar profijt van kunnen hebben?

In de publicatie "Met Europa investeren in Zuid-Holland" maken we zichtbaar dat in de lopende Europese begrotingsperiode (vanaf 2014) in totaal circa € 1 miljard aan Europese subsidies landt in Zuid-Holland en hoe dit bijdraagt aan de realisatie van onze opgaven.

Het college is sterk vertegenwoordigd in Brussel. Richting EU trekt de provincie samen op met bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden ('Triple Helix') op. Samen met EBZ (Economic Board Zuid-Holland) werken we aan een gecoördineerde internationale agenda bij de inzet richting de Europese Unie. Deze agenda is nog in ontwikkeling, maar is naar verwachting klaar aan het einde van de collegeperiode. We bundelen krachten met andere provincies.

Naast het Randstadverband wordt steeds sterker met andere provincies samengewerkt: bij voorbeeld met de provincie Groningen op het gebied van de waterstof-economie, met Noord-Brabant in het Vanguard netwerk en met Gelderland in de Europese corridor naar Duitsland.

China

Het college heeft deze collegeperiode voortgebouwd aan de relatie met de bestuurlijke partners in de Chinese provincie Hebei. De kwaliteit van de relaties met China hangt af van de kwaliteit van de relatie op persoonlijk vlak. Voor de zakenpartners in Zuid-Holland is het bestaan van een goed bestuurlijk netwerk randvoorwaardelijk om daarna zelf een brug te kunnen slaan tussen de Nederlandse en Chinese markt. Elk jaar is een reis voorbereid met telkens een ander consortium uit het bedrijfsleven en kennisinstellingen uit Zuid-Holland. Samenwerking binnen zo'n consortium is randvoorwaardelijk om ons als regio goed te presenteren in het buitenland. Dit heeft onder andere geresulteerd in relaties met het bestuur van de nieuw te ontwikkelen stad Xiong'an in de Chinese provincie Hebei de provincie als eerste buitenlandse delegatie mocht bezoeken; met regionale partners werken we aan een propositie bij de realisatie van deze stad.

Jaap Smit

We hebben onze banden met China verstevigd en verdiept. Met goede resultaten voor het bedrijfsleven en de werkgelegenheid in Zuid-Holland.

Organisatie

Deze collegeperiode heeft het college een eisenpakket geformuleerd voor de aanbesteding van de renovatie van het bestuursgebouw. De Staten hebben eind 2018 ingestemd met de renovatie. Doel van de renovatie is de kenmerkende architectuur in tact te houden en het gebouw tegelijkertijd toekomstbestendig en optimaal duurzaam te maken.

De grote organisatieverandering is het opgavegericht werken geweest. Centraal in die manier van werken staat: wat is er aan de hand in de maatschappij, wie zijn daarbij aanzet, welke toegevoegde waarde kunnen we als overheid daarbij leveren en hoe gaan we dat doen? Zonder grote reorganisaties heeft de organisatie zich dit opgavegericht werken eigen gemaakt. Dit door over de beleidssectoren heen opgaves te benoemen en daarop samen te werken, door vereenvoudiging van interne besluitvormingsprocedures, door de overgang van een lijndirectiestructuur, naar een afdelingsstructuur, en vooral door het gesprek te voeren over wat er gezien de opgave nodig is en wie daarbij kunnen helpen. Dit alles heeft geresulteerd in een andere manier van werken die door onze maatschappelijke partners steeds meer opgemerkt wordt, zo blijkt uit de 'Externe Spiegel' en het Klanttevredenheids- en Reputatieonderzoek. Het opgavegericht werken kreeg de afgelopen periode vorm door middel van projectteams en afzonderlijke trajecten die verschillende onderdelen van de verandering hebben geholpen. Dat heeft veel gebracht in die eerste fase, maar de volgende fase vraagt dat deze trajecten gezamenlijk en logisch worden georganiseerd dicht bij het werk in de afdelingen en de opgaven. Zo wordt het gedachtegoed verder verbreed en worden we meer praktijkgericht.

Om als organisatie anders te kunnen werken moeten de mensen die de organisatie maken anders kunnen werken en aangezet tot leren. Ontwikkeling is daarbij het sleutelwoord. Die ontwikkeling kan door allerlei factoren bereikt worden. Bijvoorbeeld door de komst van jong personeel, meer diversiteit, meer participatiebanen, personeel uit andere organisaties en ook inhuur van tijdelijk personeel. Het meest trots is het college op het traineeprogramma en de vele stagiaires die in de organisatie meewerken. Deze verjonging helpt om nieuwe manieren van werken en nieuwe inhoudelijke ideeën naar binnen te halen. Verjonging is ook nodig om aantrekkelijk te zijn voor het beeld dat potentiële arbeidskrachten over de provincie hebben. Er vindt continu uitwisseling van personeel tussen andere overheden en organisaties plaats, maar graag zouden we dit nog vaker zien gebeuren.

We huren niet structureel extern in maar alleen als specifieke deskundigheid niet binnen de organisatie voor handen is, of intern de capaciteit ontbreekt om urgent werk uit te voeren.

Nieuwe methodes van werken die zijn geïntroduceerd bijvoorbeeld 'serious gaming' op ambtelijke en bestuurlijk niveau, waarmee vraagstukken anders en creatiever benaderd worden, met rijkere en beter gedeeld maatregelpakketten tot gevolg. Het plaats bieden aan de 'Start up in residence' kleine, nieuwe bedrijven die tijdelijk gehuisvest zijn in ruimtes van de provincie en gelinkt worden aan een maatschappelijke opgave, heeft tot tiental start ups en een nieuwe aanpak van de opgave geleid.

In het kader van de Participatiewet is er al veel bereikt en de provincie behaalt ieder jaar de afspraken in het kader van de Banenafspraken. Het nieuwe personeel uit deze doelgroep levert een positieve bijdrage aan het werk binnen de organisatie. Voor de toekomst houden wij rekening met een complexere instroom, dat wil zeggen met medewerkers die een grotere afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Dat daagt ons uit om het werk op een andere manier te organiseren en de begeleiding verder te professionaliseren.

Tot slot willen we de ontwikkeling van de organisatie meer nadrukkelijk koppelen aan onze inhoudelijke ambities. Wanneer we in onze beleidsmatige aanpak en met ons instrumentarium inzetten op het vergroten van onze realisatiekracht, dan vraagt dat ook wat van de kwaliteiten die wij van onze medewerkers vragen. In de komende periode zetten we om die reden in op een verdergaande integraliteit en congruentie tussen beide.

Jeannette Baljeu

We hebben ingezet op de provincie open en transparant te maken. Data en informatie die wij verzamelen en creëren weten wij op een juiste manier te ontsluiten en bruikbaar te maken voor de buitenwereld.

Transparantie

Het doel van het college is geweest om de provincie Zuid-Holland in vergelijking met andere provincies als organisatie koploper te laten zijn op het gebied van open overheid, open data en open spending. Belangrijke resultaten zijn het openbaar maken van de besluiten van Gedeputeerde Staten, het beschikbaar stellen van data die de provincie zelf of via opdrachten aan derden vergaart, het toegankelijker maken van de begroting en financiële verantwoordingen en het subsidieregister. Met het programma Transparante en Open Provincie (TOP) is zowel via de techniek en systeemwereld, als via houding en gedrag inspiratie, training en financiering geboden om deze veranderingen voor elkaar te krijgen.

Het college ziet ook het navolgbaar maken van (de onderbouwing van) beleid- en uitvoering als onderdeel van transparantie. Om goed te kunnen inspelen op wat de maatschappij van de overheid vraagt, moet deze snel in kunnen spelen op veranderingen: dat begint met trends op hun waarde kunnen beoordelen en daarop beleid en uitvoering aanpassen. Data-analyses en data-visualisaties ondersteunen nu het werk aan de maatschappelijke opgaves.

Het werk aan het digitaal maken van het omgevingsbeleid en verder digitalisering van de begroting en subsidierapportages heeft ook bijgedragen aan meer transparantie. Dit doordat beter navolgbaar is gemaakt hoe maatschappelijke opgaves, ambities en instrumentarium zoals subsidies zich tot elkaar verhouden.

Grondbeleid

In 2018 is door PS de nota Opgavegericht grondbeleid 2018-2021 vastgesteld. Binnen de kaders van dat beleid heeft GS het handelingskader pacht, het handelingskader strategisch grondbezit en strategisch aankoop vastgesteld. Daarmee is voor de organisatie en onze partners duidelijk hoe het instrumentarium voor aan-

en verkoop, pacht of huur van grond in kunnen zetten om de opgaven te realiseren. In de nota zijn ook een aantal kernwaarden benoemd waaraan het grondbeleid moet voldoen zoals het marktconform prijsbeleid en het levelplaying field bij aan- en verkoop van gronden. Deze collegeperiode zijn omvangrijke grondaankopen gedaan in verband met onder andere de RijnlandRoute, gebiedsprogramma Krimpenerwaard en Buitenland van Rhooon. Daarnaast is in het kader van de Grond voor Grond-regeling ongeveer 1500 hectare grond overgedragen aan derden. 500 hectare daarvan betrof een overdracht aan de gemeente Goeree-Overflakkee in verband met een gebiedsprogramma. De opbrengsten van deze overdrachten zijn bestemd voor realisatie van het Natuurnetwerk Nederland.

Inkoop

Het college heeft ingezet op het verduurzamen van de inkoop van eigen diensten en producten en in een aantal gevallen het circulair maken daarvan. Via het inkoopplan is de mate van duurzaamheid een afweging bij iedere aanbesteding. Om ervaring op te doen met innovatieve duurzame oplossingen en de markt te stimuleren tot het ontwikkelen en aanbieden van duurzame circulaire producten, zijn verschillende pilots uitgevoerd. Voorbeelden zijn de energieopwekkende geluidsschermen langs de N207, een energieopwekkend wegdek in de N470 en de aanbesteding van vervangend circulair kantoormeubilair. Het college is daarnaast mede onderkenaar van diverse Green Deals, zoals die voor circulair inkopen en Grond- Weg- en Waterbouw 2.0.

Doordat de omvang van veel diensten en producten van onze organisatie onder de Europese aanbestedingsgrenzen valt, schakelt de provincie regelmatig regionale MKB-ers. Hier heeft het laten vervallen of verlagen van omzeteisen bij geholpen. Om er voor te zorgen dat de leveranciers /aannemers eerlijke arbeidsvoorwaarden voor hun personeel hanteren, is dit onderdeel geweest van het contractmanagement. Het college heeft het inkoopbeleid opnieuw vastgesteld.

Financiën

De provincie Zuid-Holland heeft een gezonde financiële positie. Bij de start van het huidige college zat Nederland nog middenin een economische crisis en waren de vooruitzichten niet erg rooskleurig. Halverwege de collegeperiode herstelde de wereldeconomie zich in een rap tempo. Hierdoor kregen overheden weer meer te besteden om in te kunnen spelen op belangrijke maatschappelijke vraagstukken en de lasten voor burgers en bedrijven verder te verlagen. Dit stelde de provincie bij-

voorbeeld in staat om ook gedurende de collegeperiode te intensiveren en de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting (MRB) verder te verlagen. De afgelopen jaren heeft de provincie meer financiële armslag gekregen. Dit komt onder andere door aantrekkende inkomsten vanuit het rijk (via het zogenaamde provinciefonds). Daarnaast zijn de rentelasten nog altijd laag, door een groei van het eigen vermogen en de (ondanks het economisch herstel) nog altijd lage rentestand.

Op basis van de afspraken uit het hoofdlijnenakkoord heeft het college de opcenten op de motorrijtuigenbelasting per 2016 blijvend verlaagd van 95 naar 92 opcenten, en naar 91,4 voor de periode 2017-2019. Vanaf 2020 geldt in principe dan weer het tarief van 91,7 opcenten. Door de aantrekkende economie is het wagenpark in de provincie Zuid-Holland de afgelopen jaren gegroeid, waardoor de facto de totale inkomsten uit de opcenten toch zijn toegenomen.

Het college heeft een sober begrotingsbeleid gevoerd. Conform het hoofdlijnenakkoord hield dat bijvoorbeeld in dat er geen inflatiecorrectie verwerkt is in de hoogte van de opcenten, precario en andere begrotingsposten. Prijsstijgingen van diensten die de provincie afneemt zijn binnen de begrotingsprogramma's opgevangen. Daarnaast zijn bij afbouw of overdracht van taken ook de daarmee samenhangende personele en organisatiekosten afgebouwd (bij de verzelfstandiging van Groenservice Zuid-Holland).

Het college heeft deze collegeperiode met Provinciale Staten samen gezocht naar manieren om de realisatiekracht van de provincie te vergroten. In essentie gaat het er daarbij om, dat de organisatie beschikt over realistisch geraamde plannen, projecten en programma's die helpen om de beleidsdoelen te realiseren en de de onderbouwing vormen voor investeringsbeslissingen

en begrotingen. Daar hoort ook bij dat de provincie Zuid-Holland in staat moet kunnen zijn om snel en op maat financiële middelen in te zetten als een actueel maatschappelijk initiatief helpt om onze ambities te realiseren. Zowel op het gebied van realistisch ramen en onderbouwen, als op het sneller kunnen inspelen op maatschappelijk initiatief is voortgang geboekt. Het actuele beeld is dat er meer wordt uitgegeven aan de realisatie van de plannen in de begroting en dat de programmareserves minder hard groeien. Het inzicht in de reserves is vergroot, deze dekken vrijwel volledig de plannen die door PS zijn goedgekeurd. Het inzicht in de doeltreffendheid van subsidieregelingen is vergroot.

Om, zoals in het hoofdlijnenakkoord stond, meer op maat financiële middelen ter beschikking te kunnen stellen, heeft het college een onderzoeksproject Financiering in netwerken opgestart. De provincie voert dit onderzoek uit samen met de Universiteit Leiden en onder begeleiding van de provincie Noord-Brabant, het ministerie van BZK, Justitie & Veiligheid, de gemeente Rotterdam en de VNG. Eind 2018 wordt als resultaat een digitale routekaart opgeleverd. Hierin worden vijf verschillende financiële instrumenten aangeboden: het revolverend fonds, de publieke prijsvraag, matchfunding, het Right to Challenge en de netwerksubsidie. Een 'keuzetool' helpt bij het kiezen van het juiste instrument en geeft ondersteuning bij het toepassen van een instrument.

Jeannette Baljeu

De provincie staat er financieel gezond voor en we hebben ruimte gecreëerd voor de aanpak van de transitieopgaven zoals klimaat, energie en circulaire economie.

Verbeter- en leerpunten

Thema

Bereikbaar en Verbonden

- Wat goed werkte was de keuze van het college om meer op corridors te focussen. Hierdoor is voor een aantal majeure knelpunten op het hoofdwegennet (A15, A12) geld beschikbaar gekomen en is het netwerk op Europees en Rijksniveau versterkt.
- De relatie tussen mobiliteit en andere thema's is versterkt, maar kan nog veel beter. In de nieuwe collegeperiode zal dit blijvende aandacht vragen, bijvoorbeeld in relatie tot verstedelijking.

Thema

Groen en Waterrijk

- Geef gebiedspartijen bij groenrealisatie en de landstafel zelf het stuur zoveel mogelijk in handen hadden, maar voer vanuit positieve betrokkenheid regie, óók om meer snelheid te bewerkstelligen.
- Een grote opgave is het invulling geven aan de afspraken uit het klimaatakkoord voor de landbouw. De samenwerkende partijen committeren zich aan een forse CO₂-reductie opgave, meer specifiek de methaanproductie van de veehouderij, de veenweidegebieden, en het warmtegebruik in en door kassen.

Thema

Schoon (Milieu)

- Wat goed heeft gewerkt is het initiatief om om de uitvoering van provinciale BRZO-taken bij de DCMR te concentreren zodat de benodigde specialistische kennis en deskundigheid is gebundeld.
- Wat een vervolg behoeft is de verdieping van de samenwerking met het rijk om de handhaving te verbeteren op het verbod op Varend Ontgassen, zoals door de provincie Zuid-Holland en allerlei partners is vastgelegd in een internationaal verdrag.
- Vanwege de invoering van de Omgevingswet moet de provincie haar opdrachtgevende rol richting Omgevingsdiensten herijken: dat proces is begonnen maar vraagt de komende jaren nog veel aandacht.

Adri Bom-Lemstra

Zuid-Holland barst van de innovatie. Als ondernemers, onderzoekers en beleidsmakers daar vanuit hun eigen rol een impuls aan geven, verzilveren we de kansen voor onze economie.

Thema

Aantrekkelijk en concurrerend Zuid-Holland

Ruimte

- Behoud de manier van werken waarbij de provincie niet alleen toetst, maar (vooral) ook "meepoetst": op concrete locaties, integraal en met een uitgestoken hand, maar wel vanuit de rol, positie en toegevoegde waarde van de provincie.
- Behoud ook de werkwijze om primair vanuit provinciale ambities en belangen te samenwerken en niet te starten bij de regels. Uiteraard houdt dit niet in dat GS op voorhand al instemt met plannen van de partners. Het begint met het met elkaar in gesprek gaan.
- Het college beveelt aan om het werken vanuit kwaliteit en minder vanuit kwantiteit verder te verdiepen, bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw. Hierbij past het om te verkennen of de huidige wijze van woningbouwprogrammering vereenvoudigd kan worden.
- Verdieping is ook mogelijk op het gemeenten nog actiever helpen, via bijvoorbeeld de nieuwe vliegende brigades en locatiedeals voor versnelling. Alleen dit aanbod doen helpt vaak niet genoeg: doorvragen op de hulpvraag helpt zowel gemeente als provincie om het initiatief mee te kunnen koppelen met de provinciale ambities.
- Een belangrijke opgave voor de komende jaren is, om in de ambitie actief te helpen bij de versnelling van de woningbouwopgave, de druk van partijen te weerstaan om maar te gaan bouwen 'in het groen'. De uitdaging is steeds ook te blijven vasthouden aan cruciale provinciale ambities als het bieden van een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving, het bouwen nabij hoogwaardig openbaar vervoer en bouwen van woonmilieus voor de toekomst.

Kennis, innovatie en mainports

- De ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter (IQ) is een belangrijk organisatie voor de provincie om aan het duurzaam verbeteren van de economische prestaties van Zuid-Holland te werken.
- Om het innovatiepotentieel te stimuleren heeft het college gekozen voor interventies die de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden bevorderen. Koester broedplaatsen waar dit soort samenwerking ontstaan: het Festival van de Toekomst, Start-Up in residence, en met ons netwerk op Campussen, et cetera. Financierer specifieke bedrijvigheid gericht op innovatie en kennisontwikkeling en biedt fysieke ruimte aan de vestiging van kennis- en innovatiegerichte bedrijvigheid in Zuid-Holland.

Energie

- Doorgaan met samenwerken met publieke en private partijen aan een duurzame warmteinfrastructuur: we hebben elkaar hard nodig om de energietransitie mogelijk te maken.
- Intensiveer de strategie om met de industrie tot vergaande CO₂-reductie te komen, door maatregelen op het gebied van extra energiebesparing, energieopslag en -conversie, transitie naar waterstof, inzet van reststoom en een betere energieinfrastructuur.
- Verken wat de ambities van het Klimaatakkoord voor impact kunnen hebben op kwaliteit en inrichting van de leefomgeving in Zuid-Holland en verken hoe de provinciale energieambitie tesamen met de ambitie van een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving verknoopt kan worden.

Cultuur en erfgoed

- Het collectieve eigenaarschap dat we met de aanpak van erfgoedlijnen hebben bereikt houden we vast en breiden we uit.
- We gaan nieuwe ervaring opdoen met de aanpak om via zogenaamde 'aanjagers' te zorgen voor herbestemming van leegstaande rijksmonumenten: volg hoe dat gaat en verbreed en verdiep de aanpak naar andere terreinen.

Voor een goed bestuur, gezonde financiën en een toekomstbestendige organisatie

Bestuur

- Behoudt de nieuwe taal en handelswijze die het college de afgelopen jaren heeft ingezet: die van de uitgestoken hand. Vanuit toegevoegde waarde meedoen. Dit met kennis over en aandacht voor wat in een gebied echt nodig is en wat voor de realisatie van de provinciale ambities nodig is.
- Wij hebben gemerkt dat bestuurlijke partners – vooral gemeenten – af en toe tegenstrijdigheid constateren tussen de rollen van de provincie. Het is voor bestuur en organisatie van Zuid-Holland steeds een opgave om – nog meer – met één mond te spreken.
- Over de rol en betrokkenheid van de democratisch gekozen vertegenwoordiging in participatieve processen, en processen waar netwerkend met partners tot besluitvorming wordt gekomen, is het gesprek zowel in Provinciale Staten zelf, als met PS en GS begonnen, maar nog niet afgerond. Het is een zoektocht hoe ieders rol en betrokkenheid te benutten en respecteren.
- In de verschillende fusietrajecten hebben we veel geleerd. Specifieke lokale aanpak blijft belangrijk: ieder gebied is anders. Er is extra aandacht nodig aan de voorkant van het proces over de gevolgen van fusies voor gemeenschappelijke regelingen en gevolgen die grenswijzigingen tussen provincies met zich meebrengen.

Organisatie

- Het eigen maken van het opgavegericht gerichte werken in bestuurlijke en ambtelijke organisatie kan zonder grote reorganisaties, maar met aandacht voor de inhoud, samenwerking en vereenvoudiging van interne besluitvormingsprocedures, en vooral door het gesprek te voeren over wat er gezien de opgave nodig is en wie daarbij kunnen helpen.
- Koppel de initiatieven voor ontwikkeling van de organisatie meer nadrukkelijk aan de inhoudelijke ambities.

Financiën

- Zorg en behoud een gezonde financiële basis zodat er middelen zijn om de opgaves van morgen aan te pakken zijn.
- Werk samen met Provinciale Staten door aan het vergroten van de realisatiekracht van de organisatie. Voor het goede gesprek met elkaar over wat in welke fase van een ontwikkeling nodig is om de realisatie van de provinciale ambities mogelijk te maken.
- Bij de realisatie van de provinciale opgaven worden private investeringen steeds belangrijker. Dit vraagt om het bundelen van publieke middelen (Europa, rijk en regio) en een verbreding van ons financieel instrumentarium met naast subsidies bijvoorbeeld fondsen of garanties. Dit vraagt qua kennis in de organisatie en instrumentarium verdere ontwikkeling.

Jeannette Baljeu

*Verskillende losse
veranderingstrajecten zijn
inmiddels in de organisatie
ingebed.*

